

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІДІОМАТИЧНОГО
ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ**

Виконала: студентка 2 курсу, групи
8.0358 – а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та
літератури (переклад включно), перша -
англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Ільченко Марина Валентинівна

Керівник к.п.н., доц. Вавіліна С. Г.

Рецензент к.п.н., доц. Надточій Н. О.

Запоріжжя – 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
 Кафедра англійської філології
 Освітній рівень магістр
 Спеціальність 035 Філологія
 Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська
 Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« ____ » _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

ІЛЬЧЕНКО МАРИНИ ВАЛЕНТИНІВНІ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Методика навчання ідіоматичного діалогічного мовлення студентів-філологів»

керівник кваліфікаційної роботи (проекту): Вавіліна Світлана Геннадіївна,
к.пед.н., доцент

затверджені наказом ЗНУ від «22» квітня 2019 року № 596-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту): 8 січня 2020 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту): теоретико-методологічні засади компетентнісного підходу до навчання іноземної мови взагалі, та педагогічні засади навчання ідіоматичного діалогічного мовлення студентів – філологів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) основні питання навчання ідіоматичного діалогічного мовлення як явища міжкультурної комунікації; 2) методична модель навчання ідіоматичного діалогічного мовлення; 3) навчальний експеримент та його результати.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Вавіліна С.Г., доц.	10.05.2019	10.05.2019
Розділ I	Вавіліна С.Г., доц.	05.06.2019	05.06.2019
Розділ 2	Вавіліна С.Г., доц.	05.09.2019	05.09.2019
Висновки	Вавіліна С.Г., доц.	13.10.2019	13.10.2019

6. Дата видачі завдання:
10.05.2019р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз;	квітень 2019	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2019	виконано
3.	Написання вступу	липень 2019	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	серпень 2019	виконано
5.	Написання практичного розділу	жовтень 2019	виконано
6.	Формулювання висновків	грудень 2019	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2019	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	виконано
9.	Захист	січень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

Ільченко М. В.

Керівник роботи (проекту)

_____ (підпис)

Вавіліна С. Г.

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

Залужна М. В.

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 60 стор., 83 джерела, додатки

Об'єктом дослідження є навчання діалогічного іноземного мовлення на 1-2 курсах лінгвістичного факультету.

Предметом дослідження є процес оволодіння ідіоматичним діалогічним мовленням англійською мовою на основі використання фразеологічних виразів, що сприяє формуванню міжкультурної комунікативної компетенції.

Мета даного дослідження – створення науково обґрунтованої методики навчання ідіоматичного діалогічного мовлення англійською мовою в рамках міжкультурного спілкування для 1-2 курсів навчання іноземним мовам на лінгвістичному факультеті.

Теоретико-методологічні засади: провідні засади компетентнісного підходу (Ф. Ісаєв, І. А. Зязюн, О. Є. Ломакін, В. В. Нестеров, І. П. Підласий, В. А. Сластьонін, В. М. Ягупов) та комунікативно-орієнтованого навчання (Т. Труханова, А. С. Птушка, F. Brogger, S.Hotho).

Отримані результати. Метою навчання є оволодіння студентами ідіоматичними виразами, що несуть відбиток іншої соціокультурної свідомості, що передбачає досягнення досить високого рівня міжкультурної комунікативної компетенції, які забезпечують повноцінне спілкування в рамках міжкультурної комунікації. Основними принципами навчання ідіоматичного діалогічного мовлення є принцип іншокультурної соціалізації, порівняльний та ситуативний принцип. В ході дослідження була розроблена методика навчання ідіоматичного діалогічного мовлення, що дозволяє забезпечити засвоєння мовних одиниць і використання даних мовних одиниць в мовленні. Ці завдання відповідають 3 рівням системи вправ. Кожен рівень поділяється на ступені для більш чітко запланованої роботи.

Ключові слова: компетентність, ідіоматичність, діалог, мовлення, педагогічні умови, студент, вищий навчальний заклад, діалогічне мовлення

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ	
ІДІОМАТИЧНОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ ЯК ФЕНОМЕНА	
МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	
	10
1.1 Ідіоматичне мовлення як феномен.....	10
1.2 Основні питання навчання ідіоматичного діалогічного мовлення як явища міжкультурної комунікації.....	16
1.3 Основні принципи навчання ідіоматичного діалогічного мовлення.....	19
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ	
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІДІОМАТИЧНОГО ДІАЛОГІЧНОГО	
МОВЛЕННЯ	
	31
2.1 Методична модель навчання ідіоматичного діалогічного мовлення.....	31
2.1.1 Рівень 1 усвідомлення наявності в іноземній мові ідіоматичних виразів як явища, специфічного даної лінгвокультури і як наслідок об'єктивно існуючих відмінностей між взаємодіючими лінгвокультурами.....	35
2.1.2. Рівень 2 розвитку мовленнєвих умінь і навичок в залежності від комунікативної ситуації.....	41
2.1.3 Рівень 3 умовного моделювання ситуації міжкультурного спілкування.....	45
2.2 Навчальний експеримент та його результати.....	50
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Пошук шляхів навчання ефективному міжкультурному спілкуванню є одним з актуальних напрямків сучасних методичних досліджень. При спілкуванні людей, які розмовляють різними мовами, на перший план виступає діалог двох культур, чому слід приділяти велику увагу при підготовці викладачів іноземної мови.

Суспільство на сучасному етапі розвитку висуває високі вимоги до фахівця – випускника лінгвістичного вузу і посередника в міжкультурній комунікації, від якого очікується не тільки високий рівень практичного володіння іноземною мовою, а й хороша інформованість в соціокультурній специфіці мов, які взаємодіють у комунікації. Останнє передбачає формування у студента лінгвістичного вузу міжкультурної комунікативної компетенції, яка є складовою частиною загальної комунікативної компетенції стосовно до досліджуваної іноземної мови. Одним з важливих показників сформованої міжкультурної компетенції є володіння ідіоматичним мовленням іноземною мовою. Під терміном «ідіоматичне мовлення», в рамках даного дослідження розуміється мовлення, побудоване не тільки згідно з правилами лексичної і синтаксичної сполучуваності даної мови, а й з урахуванням її узусу, специфіка якого проявляється в міжкультурній комунікації. Здатність людини виробляти фразеологічні висловлювання іноземною мовою найбільш яскраво проявляється в ситуації спонтанного діалогічного спілкування.

У даній ситуації перед методикою навчання іноземних мов при підготовці професіоналів лінгвістів, учасників міжкультурної комунікації, стоїть завдання "навчити носія картини світу однієї соціально-культурної спільності розуміти (осягати) носія іншої мовної картини світу» [Халеева 1999, с.65]. При цьому мова не йде про повне або досконале знання іноземної мови. Більшість методистів вважають, що кінцева мета навчання іноземних мов в лінгвістичному вузі – це максимальне наближення мовлення людини, що вивчає іноземну мову до мовлення носія мови. Особливо це важливо

стосовно ситуацій, які є значущими для комунікативної діяльності. Учні повинні усвідомити, що вони «ніби постійно змушені перебувати у вимірах двох різних соціокультурних спільнот, рефлектуючи над специфікою двох різних лінгвосоціумів» [Халеева 1995, с. 25].

При підготовці професіоналів – лінгвістів особливе місце займає питання навчання діалогічного мовлення іноземною мовою. Наявність численних досліджень, присвячених навчанню діалогічного мовлення іноземною мовою, свідчить про те, що дане питання є актуальною і складною методичною проблемою [Фаєнова 2001; Гальскова 1982; Ламзин 1988; Аргустянянц 1983; Гришелева 2010; Гладкова 1983].

Багато дослідників (С. Л. Озолія, І. Ф. Мішин, Т. С. Дученко, С. Ю. Гладкова та ін.) відзначають недостатній рівень сформованості ідіоматичного діалогічного мовлення іноземною мовою у студентів лінгвістичних вузів з точки зору використання ситуативно-доречної лексики, слабковиражений прояв узусу при виборі лексико-граматичних засобів, незнання різного роду ритуально-етикетних формул і невміння вживати їх у мовленні.

Навчання діалогічного спілкування, як відомо, передбачає навчання використанню мовних засобів. Стосовно початкового етапу навчання досліджувалися такі проблеми адекватного оформлення діалогічного висловлювання іноземною мовою, як навчання вживання усних кліше на основі переважного використання фономатеріалів [Халеева 1999], створення методики роботи над мовними кліше [Дученко 1984], ситуаційними кліше [Холодкова 1990], стійкими словосполученнями [Бичкова 1980], навчання узуальним формам мовлення [Мишин 1991; Русецкая 1992].

Більшість досліджень, присвячених навчанню іншомовного діалогічного мовлення в лінгвістичному вузі, стосується, в першу чергу, початкового етапу навчання іноземним мовам, на якому закладаються і формуються вміння і навички іншомовного діалогічного мовлення (Є. С. Аргустянянц, Н. Д. Гальськова, Н. М. Грішелева, Т. С. Дученко,

С. О. Ламзин, І. І. Халєєва). Діалогічне мовлення іноземною мовою у студентів на молодших курсах навчання в лінгвістичному вузі (1-2 курси) за основними параметрами (наприклад, вміння рольової взаємодії, вміння користуватися розгорнутими репліками в діалозі, вміння почати, підтримати і закінчити розмову і т.ін.) вже сформована. Завданням студентів на молодших курсах є подальший розвиток умінь і навичок діалогічного мовлення за рахунок її ідіоматизації, якісне вдосконалення володіння студентами ідіоматичним мовним матеріалом (В. О. Морська, Н. С. Максимова, О. В. Шадрин) в контексті формування міжкультурної компетенції.

Питання навчання ідіоматичного діалогічного мовлення на молодших курсах мовного факультету до недавнього часу не було предметом спеціального дослідження. **Актуальність** цього дослідження зумовлена потребою суспільства в підготовці компетентних учасників міжкультурної комунікації, що передбачає адекватне володіння вміннями і навичками ідіоматичного діалогічного мовлення випускниками лінгвістичного факультету, майбутніми посередниками в процесі міжкультурної комунікації.

Об'єктом даного дослідження є навчання діалогічного іноземного мовлення на 1-2 курсах лінгвістичного факультету.

Предмет дослідження – процес оволодіння ідіоматичним діалогічним мовленням англійською мовою на основі використання фразеологічних виразів, що сприяє формуванню міжкультурної комунікативної компетенції.

Метою роботи є створення науково обґрунтованої методики навчання ідіоматичного діалогічного мовлення англійською мовою в рамках міжкультурного спілкування для 1-2 курсів навчання іноземним мовам на лінгвістичному факультеті.

Предмет дослідження і його мета визначили **завдання** дослідження:

- проаналізувати універсальні і специфічні закономірності комунікації, в тому числі міжкультурної комунікації;
- визначити поняття ідіоматичного мовлення як феномена, який проявляється в комунікації, і виділити його характеристики на підставі

теоретичного аналізу літератури;

- побудувати модель навчання ідіоматичного діалогічного мовлення;
- верифікувати модель за допомогою педагогічного експерименту.

Для вирішення поставлених завдань, поряд з вивченням і аналізом вітчизняної та зарубіжної літератури з лінгвістики, психології та методики навчання іноземних мов, використовувалися наступні **методи** дослідження: аналіз вітчизняних і зарубіжних підручників з метою вивчення та узагальнення наявного педагогічного досвіду та визначення передумов для подальшої роботи в досліджуваній галузі; опитування та анкетування студентів для виявлення думок з низки конкретних питань і уточнення завдань навчання; спостереження за організацією навчального процесу та діяльністю студентів; навчальний експеримент з метою перевірки ефективності запропонованої методики; проведення зрізів для визначення рівня володіння ідіоматичного діалогічного мовлення, а також для визначення результатів навчального експерименту.

Теоретична значимість роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні методики навчання ідіоматичного діалогічного мовлення іноземною мовою на молодших курсах філологічного факультету. Крім того, проведене дослідження дозволяє моделювати навчання ідіоматичного мовлення іноземною мовою на інших етапах навчання на лінгвістичному факультеті.

Практична значимість дослідження полягає в можливості використання його положень і висновків на заняттях з англійської мови та семінарських заняттях з методики викладання іноземних мов.

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовується актуальність і вибір мети даного дослідження, викладаються новизна і значимість роботи, а також визначаються методи і завдання дослідження, які треба буде розв'язати в ході його виконання.

Перша глава присвячена теоретичному обґрунтуванню основ існування ідіоматичного іноземного мовлення як феномена міжкультурної комунікації,

пов'язаних з взаємодією культури, мови і комунікації, ключовою ланкою якого є мовна особистість, розглядається поняття міжкультурної комунікативної компетенції, аналізуються основні проблеми і принципи навчання ідіоматичного діалогічного мовлення іноземною мовою .

У другому розділі викладається методика навчання студентів 3 курсу лінгвістичного факультету ідіоматичного діалогічного мовлення англійською мовою, наведений опис і аналіз результатів навчального експерименту.

У висновку підводяться підсумки основних результатів дослідження, робляться методичні висновки і узагальнення, що мають значення для роботи над ідіоматичним діалогічним мовленням, визначається перспективність подальшої розробки даної проблеми.

Загальна кількість сторінок 60, кількість використаних джерел 83.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ІДІОМАТИЧНОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ ЯК ФЕНОМЕНА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

1.1 Ідіоматичне мовлення як феномен

Ідіоматичне усне мовлення є невід'ємною частиною вербальної комунікації. У мові будь-якого народу знаходять відбиття національні риси його культури, традицій, звичаїв, що також безпосередньо позначається на характері комунікативного процесу як між членами одного соціуму, так і в процесі міжкультурної комунікації. Останнє обумовлює необхідність розгляду таких теоретичних проблем як взаємодія культури, мови і комунікації, ключовою ланкою якого є мовна особистість.

На нашу думку, мовні картини світу різних народів вбирають як загальнолюдську культуру, так і особливості своєї культури, що впливає на взаємодію та взаєморозуміння різних народів. Цей факт, безсумнівно, позначається на особливостях міжкультурного спілкування і відбивається на процесі навчання іноземним мовам. З одного боку, ми маємо справу з універсальністю загальнолюдських категорій мислення і механізмів пізнання, з іншого – «в кожній мові, особливо в його лексичному складі, а також в мимовільному «погляді» на світ носіїв цієї мови формується певне, своє, в культурологічному сенсі унікальне «світобачення» зі своїми уявленнями про просторові та часові зв'язки предметів і природних явищ, – і світобачення це може розходитися з «загальноприйнятим в дану епоху світорозумінням» [Халеева 1999, с. 121].

При вивченні чужої мови особистість стикається як з елементами, які збігаються з її рідною лінгвокультурою, так і з культурно специфічними. Такі дослідники як С. Даннет [Dunnett 2006], Р. Вінгфілд [Wingfield 1988]

відзначають, що у всіх мовах є фразеологічні вирази. Х. Палмер [Palmer 1991] вказував на те, що 9/10 англійської мови ідіоматично і студент повинен зрозуміти, як насправді говорять англійською мовою. Точне і доречне вживання англійських словосполучень, ідіоматичних в найширшому сенсі цього слова, є, по-перше, невід'ємною частиною володіння мовою, по-друге, показником рівня володіння англійською мовою іноземними фахівцями.

У вітчизняній лінгвістиці термін «ідіоматичність» широко обговорювався в 60-х роках, що, в основному, пов'язувалося з проблемами фразеології (О. С. Ахманова, В. В. Віноградов, О. В. Кунін). У цьому контексті під ідіоматичністю розуміється, по-перше, невиводимість значення словосполучень із значень слів, їх складових, по-друге, додаткове значення як результат наявності в словосполученнях слів з непрямим значенням і, по-третє, еквівалентність слову [Иванникова 2009, с. 72].

Для цілей нашого дослідження найбільш близькою є точка зору Анічкова І.Є., який називав ідіоматику наукою про поєднання слів, що розглядає будь-які поєднання, починаючи з так званих «вільних» і закінчуючи «нерозкладними» [Аничков 1992, с. 140].

Для методики викладання іноземних мов виявилось корисним встановлення поняття «ідіоматичність», як критерія, що допомагає визначити рівень володіння іноземною мовою навчаються як того, що наближається до рівня його носіїв.

У методиці під терміном «ідіоматичність іноземної мови» розуміється «характерне для мови, що вивчається і специфічне для рідної мови учнів лексико-граматичне оформлення іншомовного висловлювання» [Клименко 1982, с. 2]. Особлива увага звертається на те, що ідіоматичною є мова, не багата ідіомами і фразеологізмами, а саме «побудована за найбільш частотними і вживаними структурно-мовними зразками мови, яка вивчається» [Невуева 2001, с. 16], наприклад:

When it touches upon (неідіоматично) – *When it comes to* (ідіоматично).

It is interesting to know (неідіоматично) – *I wonder* (ідіоматично).

Розглядаючи мову як систему, ми повинні враховувати всі її складові. У нашому дослідженні під ідіоматичним іншомовним мовленням розуміється мова, побудована не тільки згідно з правилами лексичної і синтаксичної сполучуваності даної мови, а й з урахуванням її узусу, специфіка якого проявляється в міжкультурній комунікації.

З терміном «ідіоматичність» пов'язане таке поняття як «ідіома». У вітчизняній лінгвістиці найбільш поширеним є уявлення про ідіоми як про поєднання, нерозкладні в смисловому плані [Виноградова 1997; Кунин 1996].

З іншого боку, І. Є. Анічков розумів під терміном «ідіома» будь-які словосполучення, починаючи від вільних і закінчуючи прислів'ями та приказками, стверджуючи, що в мові немає абсолютно вільних словосполучень, а є словосполучення більш-менш пов'язані [Аничков 1992, с. 145]. Таким чином, автор пропонував розширене розуміння терміну «ідіома», а терміном «ідіоматизм» позначав фразеологічні одиниці.

Зарубіжні дослідники також розуміють термін «ідіома» в широкому сенсі цього слова як вирази, специфічні для конкретної мови, які швидше виявляються при порівнянні різних мов, ніж в рамках однієї мови [Ладо 1989, с. 43].

Ідіоми різноманітні за структурою. Б. Томас виділяє такі фразеологічні одиниці як 1) ідіоми в вузькому сенсі цього слова *blow the gaff* або *kick the bucket*; 2) образні ідіоми *catch fire*, *narrow shave*, 3) невільні поєднання *a blind alley*, *cardinal error / sin / grace*; 4) вільні сполучення (якщо вони ситуативно обумовлені), так звані функціональні ідіоми, наприклад, *a fair question*, часто вживані під час дискусій та дебатів; 5) прислів'я, приказки, вислови; *the early bird catches the worm*, *the buck stops here*; 6) фразові дієслова *put up*, *come down* [Thomas 1989, p.12]. В словнику Cambridge International Dictionary of Idioms ми знаходимо таку класифікацію ідіом: 1) ідіоми в традиційному розумінні цього терміна *spill the beans*, *give up the ghost*; 2) ідіоми, що виражають почуття або емоції, наприклад, в англійській мові вираз *stick one's chin out* означає опір чомусь, тоді як в іншій культурі може виражати схвалення; 3) поєднання слів

cats and dogs, to be at hammer and tongs; 4) ідіоми з часткою *it*: *snuff it, live it up*; 5) алюзії: *Whitehall*, 6) прислів'я, приказки: *there's always next time*; 7) розмовні фрази: *how do you do? So to speak, now you are talking*; 8) порівняння: *as easy as a pie* [Cambridge 1998, p. 10].

Різноманітні за структурою ідіоми або фразеологічні вирази ми знаходимо і в таких виданнях як Cambridge International Dictionary of Idioms, Clark A.M. Spoken English, An Idiomatic Grammar for Foreign Students, Dixon J.M. English Idioms, Palmer H.E. Everyday Sentences in Spoken English та ін. Можна стверджувати, що ідіоматичність мовлення іноземною мовою досягається і за рахунок вживання таких мовних засобів як мовленнєві стереотипи, готові фрази, формули мовного етикету і таких стійких словосполучень як кліше, фразеологізми, прислів'я, вислови, фразові дієслова. Зупинимося на даних термінах докладніше.

Важливу роль в процесі комунікації відіграють і такі стійкі поєднання як фразеологічні одиниці. З усього розмаїття визначень «фразеологічної одиниці», на думку ряду авторів [Соколов 1982; Озолиня 2003], для методики викладання іноземних мов найбільший інтерес представляє визначення фразеологічної одиниці як стійкого сполучення з повним або частково переосмисленим значенням [Кунин 1996, с. 8]. Фразеологічні одиниці є «мікромоделі стереотипних, стандартних, нормативних, прототипних ситуацій, явищ, факторів соціального життя і світу індивіда, характерних для того культурно-історичного контексту, в якому функціонує фразеологічна система» [Хостай 1995, с. 57]. наприклад:

To talk like a Dutch uncle – talk etc seriously and reprovngly.

*Mary's good at keeping her brothers in order. You should hear her lecturing them **like a Dutch uncle** when they do something wrong.*

Часто слово *Dutch* використовується у фразеологічних одиницях в негативному значенні, що сходить до англо-голландської конкуренції на морях і війнам 17 століття [Кунин 1996, с. 216].

За своїми характеристиками до фразеологічних одиниць близькі

прислів'я, приказки, вислови. За І. Є. Анічковим, прислів'я – «це те, що функціонує в мові поряд зі словами і словосполученнями, реченнями або поєднанням речень, що представляє собою свідоме посилання на колективний досвід попередніх поколінь» [Аничков 1992, с. 142]. У мовленні сучасних англійців прислів'я рідко вживаються цілком. Зазвичай відтворюється тільки її частина, яка виступає в якості вказівки на відповідну фразу, наприклад:

Fleur: I shall never do it.

*Michael: **Nothing ventured.** (~ , nothing gained). (J. Golsworthy. To Let.)*

Виділяються також такі компоненти ідіоматичного мовлення, як одиниці мовного етикету. Н. І. Формановська під одиницею мовного етикету розуміє стійке висловлювання, в семантичній структурі, якого відображаються компоненти типізованої ситуації. Як граматична, так і семантична структура одиниці мовного етикету «визначаються компонентами ситуації, в якій мовленнєвий етикет функціонує і яка, в свою чергу, організовує мовленнєвий етикет» [Формановская 1997, с. 68]. наприклад:

*- **Do you think you could give me a lift?***

*- **Of course. Get in.***

Оскільки дане дослідження присвячене навчання ідіоматичного мовлення англійською мовою, ми вважаємо за необхідне виділити фразові дієслова, як невід'ємний компонент ідіоматичної англійської мови. Фразові дієслова широко вживаються не тільки в усній і розмовної мови, але і в письмовій, і навіть офіційній. Часто значення фразового дієслова не має нічого спільного зі значенням дієслова або частки, які в нього входять, що викликає труднощі в їх розумінні і запам'ятовуванні. Фразові дієслова часто мають кілька значень, що також ускладнює їх розуміння і вживання в мові студентами, наприклад:

Make someone out** - (inf.) understand. Ex. David's a puzzle to me. I just can't **make him out.

***Make out (with)** - manage or succeed (with). Ex. How's Peter **making out with Shirley?** He's been after her for months now.*

Come across sth/sb (never passive)- *to discover something by chance, or to meet someone by chance. Ex. I came across an old school friend of mine when I was travelling in Canada.*

Come across — 1) *to behave in a way, which makes people believe that you have a particular characteristic. Ex. We were told that Sue would be ideal for the job, but she came across badly when we talked to her.* 2) *if an idea or an emotion comes across in writing, film, music or when someone is speaking, it is expressed clearly and people understand it or notice it. Ex. Her ideas came across with great force in the article.*

Часто повне значення фразеологічних виразів розкривається тільки в контексті. Наприклад, почувши речення *John is at the top of the tree*, ми, швидше за все, подумаємо, що Джон виявився в небезпеці або ховається. Але в контексті значення виразу стає зрозумілим:

Ten years ago John joined the company, and now he's the great manager! Yes, he's really at the top of the tree! (to be at the top of one's profession, to be successful) [Труханова].

В рамках даного дослідження ми визнали можливим об'єднати всі ці словосполучення під назвою фразеологічні вирази, під якими ми розуміємо слова і словосполучення, що відображають особливе бачення світу даної лінгвокультурної спільності, що визначають національно-культурну специфіку мови, що вивчається і характерні для мовлення носіїв мови в стереотипних комунікативних ситуаціях.

Навчання ідіоматичної іноземної мови сприяє розвитку вміння «аналізувати і розуміти іншомовну культуру, виділяти суттєві аспекти однієї або декількох культур, що вивчається», вміння спілкуватися, «незважаючи на культурні та мовні відмінності, а також міркувати про цінності і місце своєї національної культури в порівнянні з іншомовною» [Катаева 1995, с. 147], що є необхідним для учасника міжкультурної комунікації.

Таким чином, ідіоматичність мовлення характеризується наступними якостями: культурна обумовленість, специфічність, узуальність, відносність.

1.2 Основні питання навчання ідіоматичного діалогічного мовлення як явища міжкультурної комунікації

Так як здатність людини виробляти фразеологічні висловлювання іноземною мовою найбільш яскраво проявляється в ситуації спонтанного діалогічного спілкування, ми також розглянемо ті характеристики діалогу, які мають безпосереднє значення для нашого дослідження.

Пошук раціональних шляхів формування і розвитку комунікативної компетенції в рамках мови, яка вивчається і досліджуваної культури, призводить дослідників до ідеї діалогу культур як засобу підготовки учнів до участі в міжкультурній комунікації. Такий підхід дозволяє «в значній мірі розширити межі лінгвістичної підготовки, збагатити мовні навички та вміння широкими фоновими знаннями про країну, звичаї і традиції народу країни, що вивчається» [Барышников 1995, с. 177], що є важливим для процесу навчання ідіоматичного діалогічного мовлення в рамках комунікативного підходу.

Як уже зазначалося, сенс комунікації полягає в передачі відрізка інформації від одного комуніканта до іншого. Однією з умов успішної комунікації є спільність лінгвістичних і екстралінгвістичних знань комунікантів, їх приналежність до одного соціуму, одного мовного колективу. Завдання міжкультурної комунікації – ліквідація (хоча і не повна) бар'єрів взаєморозуміння, викликаних тим, що комуніканти належать до різних лінгвосоціумів. При формуванні та формулюванні думки вирішальну роль відіграє соціокультурна мовна свідомість. З одного боку, те, що в концептуальних картинах світу всього людства є галуззю, яка «зберігає» загальнолюдські знання, сприяє самому процесу міжкультурної комунікації, з іншого боку, певна частина концептуальних систем народів несе глибокий відбиток власного світобачення, своєї культури, що часто веде до взаємного нерозуміння представників різних мовних колективів [Халеева 1999, с. 162].

Як ми вже відзначали в попередньому підрозділі, в процесі освоєння

нових культурних знань відбувається якісна трансформація мовної свідомості вторинної мовної особистості. У цьому велику роль відіграє створення вторинної системи тезаурусів як певної сукупності знань про культурну дійсність країни досліджуваної мови. Як зазначає В. П. Фурманова «Фіксація культурних відомостей в одиницях мови сприяє збагаченню предметно-понятійного та змістовного плану мови і може в значній мірі підвищити ефективність навчального процесу» [Фурманова 2003, с. 89]. Оскільки фразеологічні вирази – це слова і словосполучення, що відображають особливе бачення світу даної лінгвокультурної спільності, що визначають національно культурну специфіку мови, що вивчається, а, отже, і культури, і характерні для мовлення носіїв мови в стереотипних комунікативних ситуаціях, навчання їм повинно сприяти формуванню вторинної мовної особистості, без чого неможлива успішна міжкультурна комунікація.

У зв'язку з вищесказаним, навчання ідіоматичного діалогічного мовлення можна вважати однією з актуальних проблем методики викладання іноземних мов в рамках навчання міжкультурної комунікації.

Основними питаннями, на які слід звертати увагу при побудові методики навчання ідіоматичного діалогічного мовлення, є, по-перше, усвідомлення існування ідіоматичної іноземної мови, як одного з проявів відмінностей між рідною і досліджуваною лінгвокультурою; по-друге, питання формування культури іншомовного мовлення, яке пов'язана з такими поняттями як норма і узус, порушення останнього веде до неідіоматичності мовлення; по-третє, питання адекватної взаємодії комунікантів в рамках міжкультурної комунікації, що передбачає вміння орієнтуватися в ситуації міжкультурного спілкування, вживаючи відповідні мовні засоби (в нашому дослідженні – фразеологічні вирази), і правильно інтерпретувати інформацію, що надходить [Щерба].

Метою навчання ідіоматичного іншомовного діалогічного мовлення є оволодіння учнями ідіоматичними виразами, що несуть відбиток іншої соціокультурної свідомості, що передбачає досягнення досить високого рівня

міжкультурної комунікативної компетенції, які забезпечують повноцінне спілкування в рамках міжкультурної комунікації, останнє означає формування умінь і навичок породжувати висловлювання відповідно до ситуації спілкування і адекватно інтерпретувати інформацію іноземною мовою.

Отже, основним завданням навчання ідіоматичного діалогічного мовлення на молодших курсах філологічного факультету буде подальше вдосконалення іншомовного діалогічного мовлення, що передбачає розвиток вміння висловлювати за допомогою ідіоматичних виразів максимальну кількість смислових зв'язків, думок, які могли б бути використані в багатьох міжкультурних комунікативних ситуаціях.

Визначивши мету і завдання комунікативно-орієнтованого навчання ідіоматичного діалогічного мовлення на 1-2 курсах філологічного факультету, спробуємо з'ясувати, що має являти собою зміст навчання. У найширшому сенсі зміст навчання іноземної мови розуміється як сукупність того, що «студенти повинні освоїти, щоб якість і рівень їх володіння мовою, що вивчається, відповідала завданням даного навчального закладу» [Лапидус 1996, с. 5].

З нашої точки зору в зміст навчання ідіоматичного діалогічного мовлення повинні входити такі вміння і навички:

1. уміння і навички оперування ідіоматичними виразами в залежності від іносоціокультурної ситуації;
2. уміння та навички міжкультурної комунікативної компетенції, так як вміння і навички оперування ідіоматичними виразами пов'язані з впливом екстралінгвістичних, соціолінгвістичних та психолінгвістичних факторів.

Сформовані вміння і навички сприятимуть успішній іншомовної текстової діяльності і, як наслідок, оволодінню концептами культури іносоціума, що передбачає успішність комунікативного процесу, де в якості співрозмовника виступає представник інокультурного соціуму.

1.3 Основні принципи навчання ідіоматичного діалогічного мовлення

Студенти лінгвістичного факультету вчаться оперувати іншомовним матеріалом, освоюють фрагменти культури і знань іншомовного соціуму. У зв'язку з тим, що навчання іншомовного спілкування передбачає не тільки «організацію діяльності спілкування, спрямовану на рішення комунікативно-пізнавальних завдань, в процесі яких формуються необхідні навички і вміння, а й навчання засобам спілкування» [Максимова 1988, с. 52], навчання міжкультурної комунікації, ідіоматичного мовлення, зокрема, необхідно проводити в рамках комунікативної парадигми. Останнє передбачає наближення умов навчальної комунікації до природних умов спілкування. Крім того, комунікативна спрямованість навчання іноземної мови передбачає навчання виробленню і сприйняттю мовлення іноземною мовою при знанні законів будови і вживання комунікативних одиниць, «при умінні продукувати вільні висловлювання і репродукувати стійкі формули», розуміти закони спілкування мовою, комунікативних дій співрозмовників [Формановская 1997, с. 3]. Сучасні дослідники широко використовують комунікативний підхід в своїх методичних розробках (Є. С. Аргустянец, Т. Н. Астафурова, Н. М. Грішелева, Н. О. Качалов, та ін.).

Навчання ідіоматичного діалогічного мовлення має відбуватися з опорою на наочно-образне мислення, яке лежить «в основі інтелектуальної діяльності фундаментального рівня», який «більш за все пов'язаний з «правим мозком», який сам по собі не потребує мови і без неї вірно оцінює наочну ситуацію» [Горелов 2007, с. 198], що безпосередньо пов'язано з комунікативним підходом, при якому моделі, що задаються для відтворення, засвоюються і видаються в готовому вигляді. Немає необхідності щоразу формулювати і висловлювати думку заново.

Навчання ідіоматичного діалогічного мовлення в рамках комунікативної парадигми визначило і відповідні принципи навчання останньої.

Так як знання словника і граматичної будови мови не визначає автоматично правильного застосування мовних засобів і вживання в певній ситуації того засобу, який використовував би носій мови, порівняльний принцип набуває особливого значення в навчанні ідіоматичного іноземного мовлення в рамках міжкультурної комунікації. У процесі міжкультурної комунікації, з одного боку, відбувається залучення до культурних цінностей носіїв мови, з іншого боку, студенти, які навчаються, пізнають і порівнюють дві культури. Ще раз підкреслимо, що відмінності не існують самі по собі, тільки «контакт з іншими, зіставлення свого з чужим надає тим чи іншим елементам статус диференціальної ознаки. При цьому слід зауважити, що чим істотніше відмінності, тим важливіше завдання їх виявлення» [Фурманова 2003, с. 51]. Ми можемо в повній мірі віднести цей висновок до ідіоматичного мовлення, яке усвідомлюється тільки при зіставленні рідної і досліджуваної лінгвокультурах.

Гак В. Г. зазначає, що «подолати вплив рідної (або іншої більш знайомої) мови на досліджувану – інтерференцію можна двома способами: великою мовною практикою, особливо у відповідному мовному колективі, або усвідомленням тих відмінностей, які існують між рідною мовою і тією, що вивчається» [Гак 1995, с. 70]. У найзагальнішому сенсі ми говоримо про зіставлення моделей концептуальних систем, «коли встановлюється подібність і відмінність змісту вихідних та іншокультурних концептів» [Шварко 2007, с. 169]. Даний принцип заснований на положенні контрастивної лінгвістики, яка розглядає один з порівнюваних мов як систему позначень («картина світу») і порівнює з нею інші мови, як оформлення того ж самого «світу» за допомогою інших значень [Косериу 2009, с. 69]. Зіставляючи і аналізуючи можна побачити, як одна і та ж думка висловлюється в різних мовах по-різному, як себе ведуть в певній мовній ситуації носії мови, звернути увагу на розбіжності поведінкового характеру, в кінцевому підсумку, виявити специфічні особливості інокультури. Це допоможе студентам усвідомити ідіоматичність мовлення, яку ми не відчуваємо, говорячи рідною мовою»

[Зимняя 1996, с. 95].

Зіставляючи мови, в той же час не слід концентруватися тільки на відмінностях. Порівняльний аналіз повинен вести до розуміння того, що між лінгвокультурами існують не тільки відмінності, але і схожість.

У методичному плані порівняльний принцип дає наступні переваги: підвищення ефективності та інтенсивності навчального процесу, збільшення обсягу мовного матеріалу, більш точне і правильне його сприйняття, більш міцне засвоєння, стимулювання пізнавальної активності учнів. Крім того, велике значення в навчанні має і емоційний настрій студентів, а «сприйняття іношомовної культури та її порівняння з рідною завжди емоційно забарвлені, так як викликають, з одного боку, відчуття чогось незвичного, дивного, з іншого – почуття подиву, симпатії, інтересу» [Фурманова 2003, с. 51].

У носіїв мови комунікативна компетенція формується в процесі соціалізації, яка є способом «адаптації досвіду, накопиченого людськими поколіннями, людина опановує тими формами і способами людської діяльності, які об'єктивуються, кристалізуються в цьому досвіді» [Мишин 1991, с. 36]. Процес соціалізації включає в себе такі чинники, як соціальне пізнання, оволодіння певними навичками практичної діяльності, привласнення певних норм і ролей. Вирішальним фактором у процесі розвитку та соціалізації особистості є оволодіння мовою як текстовою діяльністю.

Мовна практика рідної мови ґрунтується на неусвідомлюваному, але міцному досвіді. Ми оперуємо не просто готовими фразами, словосполученнями і т.ін., а висловлюваннями, пов'язаними або співвіднесеними з будь-якими явищами, діями. Часто розбіжність мовної і немовної поведінки носіїв різних мов і культур обумовлює використання принципу інокультурної соціалізації. Відносно навчання іноземної мови застосування принципу інокультурної соціалізації в широкому сенсі означає долучення до культури народу, мова якого вивчається. Принцип інокультурної соціалізації тісно пов'язаний з теорією мовної свідомості і реалізується в процесі навчання іноземної мови паралельно і нерозривно з навчанням

культури народу – носія цієї мови. Формування вторинної мовної особистості, вторинної системи тезауруса відбувається поетапно, у міру засвоєння нових мовних явищ, нових концептів, специфічних для мови, що вивчається, таких як фразеологічні вирази. Процес оволодіння іноземною мовою, одночасно, є процесом формування вторинної мовної свідомості [Меньковська].

Знаходячись під вторинною соціалізацією, студенти стикаються з новими способами дії, з новою концепцією дійсності, новими ціннісними орієнтирами. Розглянемо приклади:

*Sally (radio reporter): So, Joan, **can you tell me how your individual products are doing?***

*Joanne (a company director): Well, we **brought out Bubble Up** over a year ago initially it **got off to a bad start**, but after an intensive advertising campaign the idea of the drink **caught on** and then sales **picked up** very quickly. It's now our most successful product and is **selling like hot cakes**.*

*S.: I understand you're planning **to bring out** a new drink called Fizzy Cola.*

*J.: Yes, that's right. It should be on the market next summer, though **we're a little behind schedule** at the moment. We were going to build the advertising campaign around a famous pop star, but unfortunately it **fell through**. So we had to abandon the whole idea and **start from scratch**.*

Різне культурно-обумовлене сприйняття характеру ситуацій спілкування може викликати труднощі в учнів. Наприклад, даний діалог носить офіційний характер, а вираження, вжиті в ньому, належать до неофіційного стилю, що останнім часом часто використовується в засобах масової комунікації.

Іноземна мова виступає як засіб вторинної соціалізації студентів. Метою даного процесу не є копіювання або повторення соціалізації національної мовної особистості; він спрямований на формування міжкультурної компетенції. Іноземна мова розглядається як засіб пізнання іншої лінгвокультурної дійсності. Формування вторинної мовної свідомості відбувається в результаті пізнавальної активності. При відсутності прямого

контакту, як ми вже вказували, велику роль відіграють іншомовні тексти, що містять іншокультурні концепти [Нікітіна]. Наприклад:

*David .. .Corporate image... (Mm) there's it's absolutely at a premium at the moment... (Mm) and what happens when I have to go in and talk to corporation about their own image is very interesting because then, whereas these companies would be quite happy to sell... for instance, a new housing development, I was working for a property company recently and that's what they were doing. However, when it came to selling themselves they wanted **to go public** and they wanted a, um ...brochure which **captured the spirit of** them and then my job is not as a writer but as a sort of therapist. I become a group therapist.*

*Interviewer: **What do you mean exactly by that?***

*David: Well, you go in and you're facing four different personalities, say ... (Yes) and there's the managing director then there's the PR person then his two partners. They've all got ideas of themselves and how they **fit in**. They've all got dreams about the business they're trying to create and they don't always coincide so what you have to do is you have **to steer a path** between them which is going to .. .which is not going **to put any of their backs up** and which is going to say enough to each of them that they are going to agree to the job because what'll .. .otherwise what will happen is it'll **come back** to you.. .if you choose just one person...*

Перед студентами ставиться завдання відзначити і проаналізувати вжиті в тексті фразеологічні вирази, для того щоб порівняти їх з тими висловлюваннями, які б вони вжили в рідній мові.

Навіть на молодших курсах студенти не завжди знайомі з елементарними правилами поведінки, прийнятими в іншому лінгвокультурному соціумі, і цьому необхідно приділяти увагу в процесі навчання іноземної мови студентів. наприклад:

Introduce yourself to each other. Remember it is natural in that situation to say a few words about yourself.

Good Morning / Hello. My name is ... I'm from...I work in a bank and I'm here on a language course.

It is important to remember this too if you introduce two friends or

acquaintances of yours to each other. It is normal in English then for you to give a few details about both.

Крім того, студенти часто не знають, які вирази прийнято застосовувати в тих чи інших випадках, тих чи інших ситуаціях. Посібник з вивчення англійської мови *An Integral Skills Course For Late Intermediate and Advanced Students* [An Integral Skills 1982, p. 78] пропонує учням наступне завдання True or false.

1. To propose a toast you can say *Let's all drink to* or *I'd like to make a toast to...*
2. You can offer a friend a drink in a pub by saying: *Wliat are you having?* or *Now, what's yours?*
3. You are having a drink with your friends, as you drink you can say any of these: *Cheers, Good Health, Botton up!*
4. If asked *Do you want mustard with it?* Being offered a sandwich it would be natural to reply *Please* (on its own) but not *Tes* (on its own).
5. In wishing someone luck you can say *Good luck, The best luck, All good luck, All the best.*

Для того щоб виконати це завдання, студентам слід звернутися до спеціальних довідкових посібників або іншомовних словників.

В процесі навчання головним стає сама особистість студента, розвиток і розширення його свідомості. Методика вивчення і викладання іноземних мов «спирається на індивідуальну картину світу кожного студента, в основі якої лежать знання про світ, знання з різних галузей, знання конкретної культури і знання, які мають універсальний характер» [Современные языки 1996, с. 9].

У навчанні іноземної мови використовують навчально-мовну ситуацію, суть якої полягає в моделюванні природною ситуації міжкультурного спілкування. Студентам пропонується комплекс уявних або умовно-реальних обставин, що містять деяку проблему або конфлікт, який необхідно вирішити. Для того щоб забезпечити ідіоматичність мовленнєвої поведінки студентів у модельованих соціальних ситуаціях спілкування, стимулювати вживання фразеологічних виразів, необхідно забезпечити студентів системою орієнтирів, яка дозволила б їм вибирати

мовні засоби оформлення висловлювання адекватно умовам спілкування. Такими орієнтирами можуть бути фонові та екстралінгвістичні знання. Ситуація в її культурно-країнознавчому розумінні «задає способи мовленнєвої поведінки людини, прийняті в даній спільності» [Мишин 1991, с. 19]. Наприклад:

1. A: *Give us a hand with this.* B: *Do it yourself, I'm busy.*
2. A: *Excuse me, could you help me with this please?* B: *I'm awfully sorry, I'm afraid I can't break off at the moment. I've got to finish this.*
3. A: *Could you give me a hand with this please?* B: *Sorry, I can't stop, I'm busy.*
4. A: *Could you help me with this please?* B: *Sorry, I can't stop. I'm afraid I have to get to the bank.*

Вибір мовних формул залежить від екстралінгвістичних умов спілкування (в даному випадку ступінь знайомства, офіційність / неофіційність відносин).

На 2 курсі мовного факультету студенти повинні не просто вміти розіграти діалог, а оволодіти навичками та вмінням вести бесіду, брати участь в дискусії, диспуті. Діалог – це двосторонній процес, в який входить як продукція, так і рецепція мовного матеріалу. Отже, навчати потрібно не тільки вмінню вибору мовних засобів відповідно до ситуації, а й адекватного розуміння висловлювання співрозмовника, яке також залежить від знання конкретної ситуації, в якій протікає спілкування. наприклад:

P: *So let's **move on** to Joanne Passman's new production of *The Tempest*. It's had excellent write-ups in the press. What were your impressions? Did it live up to your expectations?*

J: *Yes, it certainly did. I was expecting something special, but this was more than that — it was superb! I thought the sense of mystery and magic **came across** very powerfully.*

P: *I agree completely. I think it's by far her best production and I'm sure it will be a huge success.*

J-. *Yes, it's definitely a production not to be missed.*

В якому значенні вживається виділений вираз, можна визначити тільки по контексту.

Важливою проблемою в організації навчання ідіоматичного діалогічного мовлення є виділення одиниці навчання. Виходячи з того, що ми розуміємо під цим терміном, буде багато в чому залежати сам процес навчання. Питання про визначення одиниці навчання не знаходить однозначного рішення в методичній літературі. За одиницю навчання іноземним мовам пропонувалося прийняти мовний зразок, як «відносно закінчений у смисловому і інтонаційному плані відрізок усного мовлення – фраза, яка відображає певний узагальнений комунікативний зміст ... і сходиться до певної синтаксичної моделі речень» [Бим 1991, с. 34]. Але при подальшому аналізі даного визначення був зроблений висновок про те, що мовний зразок в такому розумінні є одиницею іншомовного навчального матеріалу, тоді як при виділенні одиниці навчання необхідно також враховувати «формування певного операційного механізму, що дозволяє здійснювати відповідний акт комунікації» [Бим 1991, с. 35].

Одиниця навчання являє собою одиницю навчальної діяльності. Залежно від цілей і завдань навчання діалогічного мовлення, в якості одиниці навчання пропонується використовувати узуальні мовні зразки, зразки мовлення, етикетно-мовленнєві єдності, інтенціонально-мовленнєві комплекси. Ми приєднуємося до думки тих методистів, які вважають, що навчання мови має відбуватися на матеріалі одиниць різних рівнів, так як «в діалогічному мовленні першорядну важливість має функціональне призначення реплік та їх структурно-сміслові зв'язки» [Большакова 1988, с. 136]. Наприклад, з огляду на рівневу організацію мови і мовлення, І. Ф. Мішин в якості одиниці навчання узуальним формам мови висуває узуальне висловлювання на рівні слова, фрази, діалогічної єдності, діалогу (мікро - та макродіалога), тексту. Серед різнорівневих одиниць навчання як вищий щабель можна виділити цілісний акт діалогічного спілкування, який виступає як єдність мовної ситуації і діалогу, що виникає на основі цієї ситуації. Як найменшої одиниці навчання діалогічного мовлення ми

розглядаємо діалогічну єдність (мікроситуації), в основі якої лежить рішення будь-якого комунікативного завдання.

Специфіка навчання діалогічного мовлення така, що формування умінь і навичок повинно відбуватися як на рівні окремих реплік, діалогічних єдностей, так і в рамках діалогічних блоків і цілих діалогів.

Презентація ідіоматичних виразів повинна відбуватися на рівні тексту, тому що, по-перше, одиницею комунікації є текст, по-друге, тексти, з одного боку, маніфестують специфічні ознаки іншомовної лінгвокультурної спільності, а, з іншого боку, є «носіями зразків менталітету комунікантів, тобто інтелектуально-розумових особливостей особистісної свідомості партнерів по спілкуванню» [Халеева 1999, с. 77].

Для організації мовного матеріалу для навчання ідіоматичного діалогічного мовлення доцільно використовувати функціональний підхід, що дозволяє отримати висловлювання, відповідне мовній нормі і узусу в конкретній ситуації, «поза якою мовні одиниці, складові висловлювання, самі по собі позбавлені комунікативної функції і прямої співвіднесеності з реальною дійсністю» [Мишин 1991, с. 85]. Функціональний підхід сам по собі передбачає «як жорсткий відбір матеріалу для розвитку лінгвістичної компетенції, так і розвиток інших компонентів комунікативної компетенції, хоча і на досить обмеженій кількості тем» [Казарицкая 1996, с. 122].

На думку деяких методистів, функціональний підхід до організації навчального матеріалу полягає в реалізації в процесі навчання таких методичних положень, як урахування контексту і ситуації, що визначають ті чи інші лексико-граматичні форми в рамках висловлювання, урахування структурних і семантичних особливостей висловлювання, обумовлених смисловою характеристикою ситуації, диференціювання вживання висловлювань залежно від стилістичної тональності ситуації, «урахування динамічної відповідності у взаєминах між системою мови, нормою мови і мовним узусом в застосуванні до певного кола ситуацій» [Мишин 1991, с. 86]. Функціональний підхід націлений на максимальне наближення мови учнів до

мови носія мови.

Наступним етапом розробки методики навчання ідіоматичного діалогічного мовлення є відбір ідіоматичних виразів для навчання. І. І. Халеева вказує, що для умов спеціального вузу «зусилля методистів повинні бути спрямовані на відбір, перш за все, саме соціально-значущих, культурологічно специфічних одиниць, опановуючи якими той, кого навчають, буде освоювати релевантні лінгвокогнітивні характеристики представника іншої етнокультурної спільності і вміти адекватно (навіть чи в повному обсязі – за відсутністю відповідної соціокультурної сфери) інтерпретувати його (носія мови) текстову діяльність» [Халеева 1999, с. 107].

Сутність відбору мовних засобів, виробленого в навчальних цілях, повинна полягати в тому, «щоб з безлічі слів, стійких словосполучень і мовних кліше, ... виділити ту частину, яка за своїм складом і обсягом відповідає цілям і умовам даного курсу навчання» [Птушка]. Ми також виходимо з того, що відібраний матеріал повинен забезпечувати розвиток відповідних умінь і навичок, відповідати рівню підготовки студентів.

Розрізняються вихідні положення відбору матеріалу і принципи відбору. Вихідні положення відбору припускають наступні вимоги до відбору:

1) відібраний матеріал повинен мати властивості, які дозволять використовувати його в якості засобу спілкування, повинен відповідати «специфіці даного виду мовленнєвої діяльності або тих мовних дій ..., для яких відбирається матеріал, і якісним параметрам мовних творів, передбачених цілями навчання для цього виду мовленнєвої діяльності»;

2) відбір повинен забезпечити максимальну ефективність відбраного матеріалу «з точки зору співвідношення між можливостями, які надає мінімум в галузі відповідного виду мовленнєвої діяльності або відповідних мовних дій та його обсягом, а також співвідношення між можливостями мінімуму і зусиллями, з якими пов'язане засвоєння мінімуму даного обсягу» [Лапидус 1996, с. 29]. Під принципами відбору «розуміються безпосередньо співвідносні з вихідними положеннями відбору вимоги до якості одиниць, що

відбираються, або одночасно до якості одиниць і якісним складом даного мінімуму в цілому. При відборі ідіоматичних виразів повинні використовуватися як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні характеристики.

Перед нами стоїть завдання забезпечення потреб мовної міжкультурної комунікації, тому перший принцип відбору ідіоматичних виразів – принцип комунікативної значущості. Даний принцип передбачає врахування ступеня комунікативного навантаження, відповідність матеріалу сучасному етапу розвитку мови, можливість користуватися мовою як засобом спілкування, різноманітність ситуацій, в яких фразеологічні вирази можуть бути вжиті. Часто мовна поведінка представників різних соціокультурних товариств в однакових ситуаціях не збігається, що також необхідно враховувати при відборі матеріалу.

Важливим моментом є той факт, що мовні засоби відбираються не ізольовано, а з урахуванням мовленнєвої ситуації, контекстного оточення. Отже, наступний принцип відбору мовного матеріалу – контекстний. Контекстний зміст навчання є важливим, «оскільки в кінцевому підсумку екстралінгвістика – потреба вираження думок, емоцій і т.ін. визначає лексико-граматичний матеріал, який підлягає оволодінню студентами» [Дученко 1984, с. 107] і викликано необхідністю реалізувати органічний зв'язок лінгвістичних і екстралінгвістичних чинників при навчанні усного іншомовного мовлення для реалізації адекватної мовленнєвої поведінки.

Д. І. Ізаренков зазначає, що мовленнєва ситуація і тема – явища різнопланові і якісно різні. Автор підкреслює, що «якщо в діалогах в тій чи іншій мірі знаходить своє розкриття тема (у тематичній бесіді), можна говорити про зв'язки мовленнєвої ситуації і теми як умов, що визначають процес діалогічного спілкування (мовленнєва ситуація) і змістовної сторони продукту цього спілкування (тема), про зв'язки не безпосередні, а через продукт спілкування (діалог)» [Изаренков 1981, с. 27]. Фразеологічні вирази розглядаються нами як тематичні, універсальні, тобто їх можна використовувати в висловлюваннях на будь-яку тему, майже в будь-якому

тексті, незалежно від його змісту.

Навчання іноземним мовам, а тим більше ідіоматичному мовленню, тісно пов'язане з долученням до культури народу, носія цієї мови. Принцип соціокультурної значущості одиниць відбору передбачає врахування національної своєрідності культури країни мови, що вивчається і рідної культури учня. Матеріал повинен включати в себе фонові знання, за допомогою яких можна однозначно і більш наочно уявити будь-яку ситуацію інокультурного лінгвосоціума. Даний принцип спрямований на подолання дистанції між «іносоціокультурними» комунікантами на основі скорочення «різниці потенціалів» в системах мовних засобів вираження двох семіотичних культур в процесі міжкультурної комунікації» [Халеева 1994, с. 25], хоча це подолання носить умовний характер. При відборі повинна враховуватися соціальна значимість, культурологічна специфіка матеріалу.

При відборі необхідного матеріалу для навчання іноземним мовам довгий час висувався принцип стилістичної обмеженості, згідно з яким враховувалися тільки ті одиниці, яким була властива нейтральна або розмовно-літературне забарвлення. Для того щоб наблизити навчальну мовну ситуацію до природної, треба створити умови, при яких у студентів була б можливість вибору необхідних мовних засобів, що відповідають конкретній мовній ситуації. Таким чином, наступний принцип відбору ідіоматичних виразів – принцип функціонально-стилістичної диференціації, пов'язаний з тим, що фразеологічні вирази використовуються в різних комунікативних ситуаціях.

Описані принципи навчання ідіоматичного діалогічного мовлення та відібраного ідіоматичного матеріалу повинні забезпечити необхідні умови для вдосконалення навчання.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІДІОМАТИЧНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

2. 1 Методична модель навчання ідіоматичного діалогічного мовлення

Розробляючи методику навчання ідіоматичного діалогічного мовлення, ми виходили з того, що метою навчання іноземної мови на філологічному факультеті є формування вторинної мовної особистості за допомогою впливу на її мовну свідомість. Говорячи про цілеспрямоване формування вторинної мовної особистості, ми говоримо і про формування міжкультурної комунікативної компетенції.

Відповідно до цілей і завдань навчання ідіоматичного діалогічного мовлення на лінгвістичному факультеті була розроблена модель навчання, що складається з трьох етапів.

Ефективність запропонованої методики навчання ідіоматичного діалогічного мовлення перевірялася за допомогою навчального експерименту.

Як показують численні спостереження, починаючи з третього курсу у студентів лінгвістичних факультетів, знижується мовленнєва активність першою іноземною мовою. Методисти пояснюють це перенасиченістю пасивного словника студентів, недостатніми можливостями використання іноземної мови, пануванням на заняттях так званого «навчального говоріння», коли студенти звітують за виконане домашнє завдання, переказують і аналізують тексти з підручника, газетні статті, під час обговорення будь-яких проблем, запропонованих, як правило, тільки викладачем, студенти часто обмежуються монологічними висловлюваннями, рідко вступають в суперечку один з одним (Л. П. Горохова, Н. С. Харламова, С. О. Корзіна, І. Ф. Мішин, Н. М. Грішелева та ін.).

Одним з основних питань в дослідженні даної проблеми є питання власне організації процесу навчання ідіоматичного діалогічного мовлення на основі комунікативного підходу в навчанні іноземних мов і з урахуванням ідеї міжкультурної комунікативної компетенції.

Модель навчання ідіоматичного діалогічного мовлення спирається на циклічну побудова навчання, при якому кожна група циклів призначається для оволодіння певною кількістю ідіоматичних виразів. Кожний наступний цикл передбачає обов'язкове повторення ідіоматичних виразів, засвоєних в попередніх циклах, що забезпечує перенесення наявних знань і навичок в різні ситуації спілкування.

Пропонована модель навчання ідіоматичного діалогічного мовлення дає можливість дотримуватися таких принципів вироблення навичок як цілеспрямованість, осмисленість, безперервність тренування, вмотивованість, комунікативність.

Відповідно до поетапного характеру формування умінь і навичок в іноземних мовах і специфікою комунікативної діяльності, в розробленій моделі навчання було виділено кілька етапів навчання ідіоматичного діалогічного мовлення. Всі етапи роботи з навчання ідіоматичного діалогічного мовлення спрямовані на досягнення основної мети – формування компетентного учасника міжкультурної комунікації. Опановуючи іноземним мовленням, людина вчиться тому, як у відповідній ситуації включати в свою поведінку мовні дії іноземною мовою.

Перший етап навчання ідіоматичного діалогічного мовлення – рівень усвідомлення наявності в іноземній мові ідіоматичних виразів як слідства об'єктивно існуючих відмінностей між контактуючими лінгвокультурами - пов'язаний з першим рівнем розвитку навичок і умінь в іноземній мові, коли відбувається ознайомлення з новим об'єктом та його ідентифікація.

Другий етап – рівень розвитку мовленнєвих умінь і навичок в залежності від комунікативної ситуації – це застосування досліджуваного матеріалу в знайомих чи схожих ситуаціях спілкування.

Третій етап – рівень умовного моделювання ситуації міжкультурного спілкування – пов'язаний з використанням набутих знань, умінь і навичок в залежності від ситуації спілкування.

Четвертий етап - контроль.

Рівні поділяються на ступені.

При розробці моделі навчання ідіоматичного діалогічного мовлення враховувалися такі загальні вимоги до вправ як наявність опор і орієнтирів, концентрація уваги на одній складності або на групі складнощів, поєднання невідомого і відомого матеріалів, вибір правильного рішення з кількох запропонованих, опора на мовний досвід і всілякі асоціації, вираз однієї думки різними засобами, перенесення знайденого рішення в нові ситуації, співвіднесення висловлювання з ситуацією спілкування. Крім того, необхідно, щоб зміст вправи відповідав рівню підготовленості студентів і співвідносився із завданням розвитку умінь і навичок. Кожна попередня вправа повинна підготувати студентів до успішного виконання наступного, більш складного завдання.

Важливою вимогою до вправ є наявність розумової задачі, так як, за зауваженням психологів, саме активна розумова діяльність створює найбільш сприятливі умови для довільного запам'ятовування. Розумова діяльність студентів при навчанні ідіоматичного мовлення іноземною мовою пов'язана з усвідомленням відмінностей в оформленні думки рідною мовою та тою, яка вивчається і, як наслідок, вибором мовних одиниць, характерних для узусу англійської мови. Активізація розумової діяльності студентів в ході рішення запропонованих завдань, складність яких поступово збільшується, допоможе усунути помилки при переході до зв'язного мовлення в матеріалі, який вважався вже відпрацьованим.

Запам'ятовування відрізняється високою продуктивністю в умовах комунікативно-пізнавальної діяльності. У зв'язку з цим в процесі навчання слід створювати такі умови, які активізували б діяльність мислення, уяви, а, отже, і мовлення. Це досягається шляхом організації спеціальних завдань, які

ставлять студента в умови проблемної ситуації. Проблемність у навчанні знімає поділ між засвоєнням і застосуванням знань: людина отримує, відкриває, засвоює нові знання в процесі вирішення завдань. Проблемні ситуації активізують навчальну та пізнавальну діяльність студента, забезпечують його систематичну пошукову діяльність, в результаті якої формується досвід творчого засвоєння знань і відбувається засвоєння способів творчої діяльності. Щоб мовленнєве завдання вважалось проблемним, «її рішення має бути пов'язане з подоланням певних труднощів, послідовним виконанням серії розумових операцій з метою знайдення рішення проблеми» [Гурвич 1994, с. 12].

У міру становлення навичок і умінь ідіоматичного мовлення відбувається ускладнення мовних і розумових операцій.

Відповідно до комунікативної теорії навчання іноземним мовам, мовний матеріал можна вважати засвоєним лише в тому випадку, коли студент в змозі вживати його в непідготовленому мовленні, що в свою чергу передбачає включення мовного матеріалу, що підлягає вивченню, в усі різновиди діалогічних вправ, що обумовлюють непідготовлене мовлення [Гурвич 1994, с. 71].

У зв'язку з вищесказаним, вправи повинні відповідати наступним вимогам: 1) характеризуватися наявністю розумової задачі; 2) бути психологічно вмотивованими; 3) забезпечувати цілеспрямоване і комплексне засвоєння матеріалу (тобто оволодіння лексичними засобами розглядається не як самоціль, а як засіб досягнення цілей комунікації); 4) враховувати екстралінгвістичні фактори (вживання фразеологічних виразів має бути ситуативно обумовлене, увагу студентів слід сконцентрувати на самій ситуації, на рольових відносинах між комунікантами, на обстановці комунікативного акту); 5) враховувати особливості виду мовленнєвої діяльності, що розвивається, та характер досліджуваних мовних одиниць.

У нашій моделі ми виділяємо Рівень 0 – мотиваційний, метою якого є формування системи понять, пов'язаних з проблемами міжкультурної

комунікації. Створення мотивації до оволодіння ідіоматичними виразами для здійснення успішного міжкультурного спілкування може бути організовано шляхом пред'явлення чіткої цільової установки, пояснення значимості матеріалу, що пред'являється, важливості і необхідності його міцного засвоєння.

Для проведення контролю розуміння і засвоєння первинних відомостей про мовленнєвий узус студентам пропонується проаналізувати запропоновані висловлювання з точки зору їх нормативності і доречності в даній ситуації, при цьому студенти повинні звернути увагу на проблему ситуативної адекватності, на те, що сама ситуація бере на себе велике смислове навантаження. Студенти знайомляться також зі структурою навчального процесу з оволодіння новим матеріалом, що також може сприяти оптимізації процесу навчання.

2.1.1 Рівень 1 усвідомлення наявності в іноземній мові ідіоматичних виразів як явища, специфічного даної лінгвокультури і як наслідок об'єктивно існуючих відмінностей між взаємодіючими лінгвокультурами. Основна мета даного рівня – знайомство з новим об'єктом і його осмислення. На першому рівні використовуються переважно підготовчі вправи. Вони спрямовані на вироблення у студента первинних умінь і навичок користування окремими елементами мови, яка вивчається. Їх завдання – підготовка студента до подальшої мовної діяльності. Основним видом роботи першого етапу є спостереження і аналіз, що активізує аналітичні можливості учнів, розвиває мовне чуття.

Ступінь 1А. Завдання даного ступеня – ознайомлення і первинне закріплення ідіоматичних виразів. Його важливість полягає в тому, що вже на початковій стадії – стадії сприйняття матеріалу закладаються основи не тільки розуміння, але і міцного засвоєння матеріалу.

Успіх оволодіння пропонованим мовним матеріалом великою мірою

залежить від організації його спрямованого пред'явлення в навчальному процесі. Презентація одиниць навчання за допомогою текстів (в нашому випадку діалогів), відповідає комунікативній спрямованості навчання, що передбачає введення та закріплення одиниць навчання не ізольовано, а в цілісному висловленні.

Так як створення звукомоторних образів є одним з основних умов адекватного оперування мовними одиницями, для презентації використовуються аудіо тексти. Завдання орієнтує студентів, з одного боку, на розуміння змісту тексту, який звучить, а з іншого – вимагає від них фіксації на ідіоматичних виразах, що містяться в тексті.

Студентам пропонується прослухати текст два рази, перший раз – для того, щоб усвідомити, про що йде мова. Для перевірки того, наскільки правильно студенти зрозуміли зміст тексту, пропонуються такі завдання як:

Listen to the dialogue. Answer the following questions, (або Which of the following statements are true?)

Вдруге студенти повинні спробувати самостійно ідентифікувати діалогічні єдності, що містять фразеологічні вирази. Після обговорення всі одиниці записуються викладачем на дошці і студентами в зошитах. Якщо виявлені не всі одиниці, викладач задає навідні запитання, для того, щоб студенти доповнили список. Завдання звучить наступним чином:

Listen to the dialogue once more. Try to put down all the idiomatic expressions you can define.

В цей же час відбувається пояснення змістовної сторони одиниць, що вводяться, розкриття їх значення, або семантизація. Загальновідомо, що адекватна семантизація одиниць є запорукою їх успішного і міцного засвоєння. Вибір способу семантизації визначається такими факторами, як специфіка одиниць, їх якісні характеристики, етап навчання студентів та ін.

Виділяються різні способи семантизації лексики, що спираються на 1) синтагматичні зв'язки даної одиниці (тобто на вказівну силу контексту), 2) парадигматичні зв'язки (в зіставленні з синонімами, антонімами), 3) логічні

зв'язки (дефініція, опис), 4) референтну функцію лексичної одиниці, віднесеної до денотату (предметна наочність, ситуація і т.ін.), 5) міжмовні зв'язки (переклад).

Спосіб семантизації залежить від особливостей смислової структури кожної мовної одиниці, проаналізувавши яку і слід вибирати спосіб пояснення, який найбільш повно розкриває її значення в даному конкретному випадку.

Кожен з перерахованих способів семантизації має свої переваги і недоліки. Таким чином, для повного розкриття ідіоматичного значення виразу, з огляду на його особливості, нам здається необхідним застосовувати комплексний підхід, поєднуючи різні способи семантизації. Тільки в цьому випадку можна буде говорити про досить ефективний спосіб пояснення значення ідіоматичного виразу. Тому на першому ступені пропонуються наступні вправи:

Listen to the tape. Explain the meaning of the following idiomatic expressions in the context in which they are used.

Find idiomatic expressions in the dialogue. What do you think they mean? Try to explain their meaning in English. Think of your own examples for each of them.

How would you express the same ideas in your own language?

Choose the correct meaning to match these idioms:

Answer the questions. Use the idiomatic expressions from the unit.

Важкі місця розбираються спільно, і викладач переконується, що всі студенти однозначно освоюють пропонований матеріал. Контроль засвоєння основних відомостей здійснюється паралельно з пред'явленням матеріалу. Для того, щоб проконтролювати правильність розуміння студентами одиниць, що вводяться, їм пропонується скласти власні приклади, що містять фразеологічні вирази.

Для первинного закріплення одиниць використовуються вправи на розширення реплік (додавання, обґрунтування, уточнення), вправи на трансформацію, заміну. Після презентації матеріалу студенти виконують

наступні типи вправ:

Listen to the sentences on the tape. Use the prompts you hear to make sentences with the same meaning.

Complete the following sentences, using the idiomatic expressions from the unit.

Rewrite the following sentences so that they have similar meaning, using the idiomatic expressions from the unit.

Complete the sentences below using the idiomatic expressions from the unit. Don't let your partner see what you have written. Then take turns trying to guess what the other person has written.

Discuss whether the following sentences are correct or not. Change the sentences so that they are all correct.

Тому що за визначенням ідіоматичність іноземної мови проявляється і в специфічній сполучуваності лексичних елементів, студентам пропонуються вправи на визначення тих слів і виразів, з якими поєднуються фразеологічні вирази. Для того щоб студенти могли виконати таке завдання, їм необхідно звернутися до англомовних тлумачних словників або словників сполучуваності слів. наприклад:

Which of the words can be used with the phrasal verbs?

Наступна вправа направлена на розпізнавання, диференціювання ідіоматичних виразів.

Close your book and listen to the conversation. Do you remember any idiomatic expressions used in the dialogue? Open your book and read the conversation while listening again. Then close your book again, listen to the gapped dialogue, and write down the missing idiomatic expressions.

Ступінь 1В. Перед студентами ставиться завдання проаналізувати і зіставити свій спосіб вираження думки рідною мовою зі способом вираження цієї ж думки носієм мови, що вивчається, спробувати виявити особливості інокультурної комунікативної ситуації, які зумовили вибір тієї чи іншої мовної одиниці. Як наслідок, студенти будуть мати можливість краще зрозуміти

особливості ідіоматичної іноземної мови.

В ході роботи студенти повинні усвідомити, що фразеологічні вирази відзначені національно культурною специфікою свідомості народу – носія мови, для цього необхідно звертати увагу студентів на лінгвістичні розбіжності в способах вираження думки рідною та іноземною мовою. Цьому сприяє порівняльний аналіз засобів і способів вираження однієї і тієї ж думки різними мовами. Студентам пропонуються вправи на переклад і на порівняння.

Translate the following into Ukrainian.

Compare the use of the underlined expressions in the following dialogues.

Listen to the dialogue and find out in the text English equivalents to the given Ukrainian expressions.

Порівняння студентами свого перекладу з оригінальним текстом англійською мовою сприяє більш глибокому розумінню специфіки фразеологічних виразів. Приклади інших завдань для даного ступеня наведені в Додатку.

Плідною є так званий зворотний переклад. Студентам пропонується перевести текст з англійської мови на українську або навпаки, виділивши при цьому фразеологічні вирази. Це завдання пропонується в якості домашнього. На наступному занятті викладач роздає студентам варіанти перекладів їх однокурсників з тим, щоб вони відновили текст англійською / українською мовою. Потім обговорюється, наскільки правильно передана думка, обираються найбільш вдалі переклади.

Translate the following text into Ukrainian / English. Compare the use of idiomatic expressions in your variant and the original one.

На цьому ступені студенти усвідомлюють не тільки культурну обумовленість ідіоматичних виразів, але і те, що фразеологічні вирази характеризуються такою якістю як відносність, яка виявляється при зіставленні: цей вислів англійською мовою ідіоматичний щодо даного виразу українською мовою.

Ступінь 1С моделі навчання ідіоматичного діалогічного мовлення спрямована на формування умінь і навичок розпізнавання фразеологічних виразів в тексті, розуміння їх комунікативної значущості, на розвиток вміння встановити призначення ідіоматичної одиниці в комунікативному акті, визначити вплив екстралінгвістичних факторів. Тому, на даному ступені ми пропонуємо наступні вправи:

Some of these expressions are formal and some are informal. Divide them into two lists - formal and informal. I was wondering where you stood on the question of X? What's your position on X? As I see it Frankly, I think What do you reckon about X? As far as I'm able to judge,

Using the idiomatic expressions of this unit, what would you say in the following situations? Example:

You are the supporter of a football club. At the beginning of the football season the team lost all their matches. (The team got off to a bad start at the beginning of the season). Think of further examples using some of these expressions.

Інші приклади вправ наведені у додатку.

Викладач звертає увагу студентів на контекстну зумовленість вживання того чи іншого ідіоматичного вираження. На цьому етапі студенти спостерігають та імітують вживання фразеологічних виразів, ідентифікують виконуваними ними функції, умови комунікативного акту, в яких вони були вироблені, конструюють аналогічні побудови. Вправи спрямовані на розвиток вміння співвідносити мовний матеріал з ситуацією спілкування, аналіз ситуації міжкультурного спілкування. Увага учнів має фіксуватися на наступних моментах: 1) ситуація спілкування, 2) діалогічні єдності, що містять фразеологічні вирази, 3) особливості їх вживання.

На цьому ступені студенти повинні усвідомити можливість вибору тих мовних засобів, які є найбільш адекватними даній ситуації, вміти визначити позиції комунікантів, їх соціальний статус.

Вправи на трансформацію, переклад, розширення реплік використовуються в основному в якості домашнього завдання. На заняттях

велика частина часу відводиться аналізу і порівнянню ідіоматичних виразів англійською мовою і відповідних їм виразів рідною мовою, спостереження як фразеологічні вирази використовуються в тих чи інших ситуаціях.

Пройшовши перший рівень, студенти повинні засвоїти, що фразеологічні мовні засоби іноземної мови характеризується такими якостями, як культурна обумовленість, узуальності, відносність.

2.1.2 Рівень 2 розвитку мовленнєвих умінь і навичок в залежності від комунікативної ситуації. На даному етапі використовуються мовні вправи умовно-комунікативного характеру. Мовні вправи спрямовані на вироблення у студента такого вміння, як мобілізація засвоєного мовного матеріалу з метою здійснення процесу комунікації. Мовні вправи є ситуативно обумовленими.

Ступінь 2А. Завдання спрямовані на продукування діалогу із задалегідь заданими правилами або викликаного стимулятором, закладеним у висловленні партнера. Наприклад, в цій вправі ідіоматична одиниця, яку потрібно активізувати міститься в самому завданні:

*Work in pairs. Discuss the questions below. a) What can help people **live through** a difficult time? b) Why is it a good idea **to talk through** a problem with somebody else? c) An important decision that you **had second thoughts about**.*

Завданням цього ступеня є формування вміння адекватно оцінювати мовну ситуацію, співвідносити мовний матеріал з ситуацією, її параметрами і, відповідно, використовувати фразеологічні вирази в діалозі.

Work in pairs. Use appropriate idiomatic expressions from the boxes to ask for and give opinions in the following situations. Example:

1. *Two friends - John's new haircut.*

What do you think of John's new haircut? - Frankly, I don't think it suits him at all. 1. Brother to sister — a new girlfriend.

2. *Member of audience to speaker - the government's new agricultural policy.*

3. *Two new acquaintances - the bomb that went off in London last night.*

4. *Two work colleagues — management's decision to close the work canteen.*

Work in pairs. Read through the incomplete dialogue below. Then use your own ideas to carry on the conversation. Remember to use the idiomatic expressions from the unit. Example:

A Do you ... (feel up to) .. dinner?

B Not, not really. My teeth still feel funny and ..(wear off).

Ключ:

A Do you feel up to going out to dinner?

B No, not really. My teeth still feel funny and the anaesthetic hasn't worn off yet.

Репліки, засвоєні в складі діалогічних єдностей, слід потім включати в нові комбінації.

In pairs, discuss what you would do in the following situations. Remember to use the idiomatic expressions from the unit.

Situation 1. Ending a relationship gently. Imagine you have a boyfriend or a girlfriend who is very fond of you. Now your feelings have changed. This friend lives in another town and wants to visit you next week. You don't really want to see the friend.

Situation 2. Keeping someone waiting. You were supposed to meet a friend at noon today. It's one o'clock and you have just remembered this appointment. You hurry to the place where you arranged to meet. Your friend is still there, looking very angry.

Додаткові приклади завдань для даного ступеня наведені у додатку.

Ступінь 2В. На даному етапі розвивається вміння використовувати фразеологічні вирази англійською мовою в комунікативних ситуаціях, аналогічних пред'явленим викладачем. Студенти слухають діалоги англійською мовою, відзначають, які фразеологічні вирази використовуються в даній комунікативній ситуації, на цій основі складають свої діалоги.

Listen to the interview. Work in pairs and reconstruct the interview in your own words. Remember to use the idiomatic expressions from the unit.

Listen to the dialogue. Pay attention to the idiomatic expressions used. Make

your own dialogue in the following situation.

Imagine a young friend who is still at school has come to you for advice. This friend has been told by a teacher that he/she is «university material». The friend is not sure and, what is more, is worried about all the time and money necessary in order to go on to university.

Основний упор при виконанні завдань робиться на оволодіння нормами мовної поведінки, зумовленими конкретною ситуацією. Для засвоєння мовних засобів відтворюється типова ситуація спілкування. Робота спрямована на вдосконалення вмінь у використанні мовних засобів діалогічного мовлення, формування вміння правильно оцінювати ситуацію.

Студентам вказують на деякі специфічні особливості використання фразеологічних виразів. наприклад:

Some sayings are so well-known that it is only necessary to say the first part of the sentence.

Are you going to the party on Friday night? No, I want to revise my exams. - Well, you know what they say, «All work and no play»... Work with your partner. Make similar short dialogues in which you use only the first part of the sayings from this unit.

Приклади завдань для цього ступеня наведені у додатку.

Ступінь 2С. Завдання цього ступеня – навчити оперувати ідіоматичними виразами в залежності від інокультурної комунікативної ситуації. Забезпечується можливість ознайомитися з різними способами формулювання думки в конкретній ситуації, але при цьому звертається увага на вибір того ідіоматичного вираження, вживання якого найбільш переважно в заданих умовах. Вправи забезпечують багаторазовість повторення ідіоматичних виразів в різних ситуаціях спілкування, з огляду на те, що головна трудність в оволодінні ідіоматичними виразами іноземної мови полягає не тільки в осмисленні і запам'ятовуванні, а й у виборі конкретної ідіоматичної одиниці відповідно до ситуації спілкування.

Act out the following situation. Remember to use the idiomatic expressions

from the unit.

A. You have just come back from a long trip to the United States, where you were a student for a time. You need a place to stay for a few days while you find a job. You have very little money, and you are speaking to a friend who has just moved to a flat of his/hers.

B. You have just moved into a small flat of your own. At first you would like to help your friend. But then you begin to get worried when you find out about all the luggage your friend has. You try to make your friend understand that the flat would simply be far too small.

Now listen to the dialogue between A and B on the tape. Compare the expressions used by you to the ones from the dialogue.

Some of the original expressions have been replaced by the expressions which are more likely to be found in written English and do not match the conversational style of the rest of the dialogue. Work with a partner to try to spot them.

Listen to the tape and note down the idiomatic expressions that are different from the ones in the dialogue above. Compare your own suggestions to the ones on the tape.

У процесі навчання іноземної мови мовні вправи поступово стають все більш творчими і все більше наближаються до природного акту мовлення. При виконанні мовленнєвих вправ довільну увагу учнів має бути сконцентровано на змісті висловлювання, об'єктом мимовільного запам'ятовування є форма.

Мовна діяльність моделюється за допомогою навчально-мовленнєвої ситуації, яка визначається як сукупність заданих умов, необхідних і достатніх для здійснення іншомовної текстової діяльності відповідно до комунікативного завдання. На цьому етапі студентам пропонуються наступні типи вправ:

Look at the picture. Act out a possible dialogue between these two boys.

Read the article. In pairs discuss the following. Remember to use the idiomatic expressions from the unit.

What assumptions can you make from the above article about the way young people live in Britain? Which aspects of the culture of flat sharing described in the

article seem «foreign» to you? In your own culture, is it usual for young people to live away from home, if so, what sort of problems do they face in adapting to a new life style? If not, what sort of problems may arise at home?

На цьому рівні студентам пропонується при прослуховуванні діалогів своїх однокурсників відзначати, які фразеологічні вирази вони вжили і наскільки ці вирази відповідають комунікативній ситуації. Час від часу діалоги студентів записуються на магнітофонну стрічку, студенти мають можливість почути себе з боку і проаналізувати свій діалог самі.

Домашнє завдання цього рівня передбачає підготовку до активної роботи в аудиторії, складання діалогів, роботу з англійськими словниками і довідниками.

При виконанні завдань цього рівня студенти стикаються із завданням перенесення засвоєного матеріалу в нові ситуації спілкування, що сприяє розвитку умінь і навичок автоматизованого використання фразеологічних виразів відповідно до умов комунікації, а також умінь оперувати виробленими навичками в інших ситуаціях.

2.1.3 Рівень 3 умовного моделювання ситуації міжкультурного спілкування. Ми усвідомлюємо, що ситуація міжкультурного спілкування, що моделюється носить досить умовний характер. Говорячи про ситуації міжкультурного спілкування, що умовно моделюється, ми виходимо з того, що, по-перше, учасниками міжкультурного спілкування є безпосередньо мовні особистості, по-друге, діалог культур «відбувається» в свідомості вторинної мовної особистості. Отже, в свідомості людини, яка говорить іноземною мовою стикаються дві лінгвокультури, і вона, в якійсь мірі, приміряє себе до інших соціокультурних умов. Тут може йти мова про створення на занятті так званого третього простору (Kramsch K.) – простору інтеркультури.

Це рівень вдосконалення вмінь ідіоматичного діалогічного мовлення іноземною мовою, основна мета якого – дати сформованим навичкам та вмінням вихід в непередбачене мовлення. Підготовлене усне мовлення учнів

це своєрідний етап для досягнення умінь в непідготовленому мовленні.

Крім того, завдання даного етапу повинні забезпечувати таку характеристику іншомовної діалогічної мови як ідіоматичність на більш високому рівні. Так як характер вправ стає все більш творчим, так і перехід від підготовленого до непідготовленого мовлення відбувається поступово, шляхом зміни спрямованості уваги студента з мовного оформлення його мовлення на її зміст.

Творчі завдання завжди припускають будь-які дії з мовним матеріалом. Творчість пов'язана як з внесенням нових елементів в процес роботи, так і з переосмисленням вже відомого матеріалу. Творчість в якійсь мірі присутня на всіх етапах навчання, але саме останній етап створює умови необхідні для найбільш повного розкриття творчого потенціалу студентів.

Завдання даного етапу навчання ідіоматичного діалогічного мовлення – це завдання комунікативної спрямованості, яка забезпечується відповідною ціленастановою, мотивацією, створенням ситуацій, що моделюють природне спілкування.

Ступінь 3А передбачає включення в модель навчання рольових вправ, тобто мовленнєвих вправ з елементами рольового моделювання, які включають в себе прийняття студентами певних соціальних ролей з метою відпрацювання та активізації правил мовного етикету і різних реєстрів спілкування, що існують в мові, що вивчається.

Використання рольових вправ при навчанні ідіоматичного діалогічного мовлення підвищує якість усного мовлення і наближає її до мовного ідеалу іноземної мови, характеристиками якого є ідіоматичність і узуальність. Рольові вправи сприяють подальшому формуванню умінь і навичок ідіоматичного діалогічного мовлення в модельованих ситуаціях міжкультурної комунікації. Це допомагає розвивати творчі здібності учнів в продуктивних формах роботи. Формується вміння гнучкого, адекватного використання мовних засобів в мінливих ситуаціях спілкування. Відмінною рисою рольових вправ є те, що в них комунікація відбувається на тлі

соціальної взаємодії особистостей та її учасники з'являються один перед одним як носії певних ролей соціокультурної реальності, що вивчається.

Перш ніж виконувати рольові вправи як такі, необхідно провести певну попередню роботу, яка включає, наприклад, обговорення теми передбачуваного інтерв'ю, прослуховування діалогів, обговорення інокультурної специфіки ситуації. наприклад:

A foreign correspondent is a newspaper, radio or television reporter who is based abroad and sends news to his employer. Briefly discuss what you think is it like to work as a foreign correspondent. What do you think are the advantages of this job. What problems do you think there might be? Remember to use the idiomatic expressions from the unit.

На основі поданого у Додатку інтерв'ю студенти можуть проаналізувати, як готують іноземних кореспондентів у Великобританії, особливості їх роботи (див. Додаток).

Ступінь ЗВ. На цьому ступені використовуються рольові ігри, як більш складний прийом, ніж рольові вправи. Успіх рольової гри в значній мірі визначається якістю її підготовки, яка, крім попереднього зняття можливих мовних труднощів, складання рольових карток, урахування особливостей контингенту студентів, технічних можливостей аудиторії і т.ін., передбачає наявність індивідуального підходу (врахування особливостей студентів, пояснення характеру завдання і необхідної консультації в ході його виконання), викликаного необхідністю адаптації рольової гри до конкретної навчальної ситуації з метою підтримки високого ступеня мотивації у студентів.

Рольову гру трактують як умовне відтворення її учасниками практичної діяльності людей, модель таких життєвих і уявних ситуацій, в яких навчаються природно спілкуються, втілюючи в життя конкретний образ; драматизовану гру, учасники якої повинні бути поставлені в такі умови, коли необхідно з'ясувати соціальні, емоційні і когнітивні сторони міжособистісних відносин. Великим плюсом рольових ігор є і те, що вони навчають спілкуванню як

такого, спільної діяльності, співпраці. Рольові ігри є одним із способів розвитку умінь іншомовного спілкування, засобом їх мовної практики в ситуаціях, в яких можуть виявитися студенти в реальному житті.

Role-Play. Listen to an abstract from Oscar Wilde's comedy The importance of being Earnest. Discuss the questions below.

1. *What do you make of Lady Bracknell?*
2. *Did her daughter's fiance live up to her expectations?*
3. *Who did he turn out to be?*
4. *Lady Bracknell put her ideas very clearly, didn't she?*

Work in groups of four or five. The group consists of father, mother, son or daughter and their prospective fiance, (and a grandparent). The prospective fiance is a singer in a rock group. The father and mother should take different attitudes. (The grandparent could be sympathetic, perhaps even a fan of the group).

Добре відомо, що стимулом до виникнення бесіди, може служити різна інформованість її учасників. У зв'язку з цим, на даному ступені навчання ідіоматичного діалогічного мовлення використовується і така вправа як Jigsaw listening, коли дві групи студентів слухають різні тексти з однієї проблеми, потім обмінюються інформацією.

Jigsaw listening. Work in pairs. One of you reads text A, and the other reads text B. Find out what happened, and why. Then exchange information. Use idiomatic expressions.

Рольова гра і в більшій мірі дискусія можуть бути використані і як засоби контролю, так як саме в непередбаченому мовленні проявляється те, наскільки успішно засвоєні студентами ті чи інші знання і навички. У нашій моделі навчання поняття контролю співвідноситься з рівнем актуалізації фразеологічних виразів в мові і пов'язане з перевіркою факту і ступеня сформованості навички. З точки зору досягнутих результатів, перевірка підлягає те, що в конкретному навчальному процесі є кінцевою метою навчання. Як відзначають методисти, якщо мова йде про оцінку результатів оволодіння говорінням, слід перевіряти саме те, «наскільки успішно

справляється студент із здійсненням акту спілкування у відповідній ситуації» [Алхазішвілі 1988, с. 109]. Тому при здійсненні контролю основна увага звертається на відповідність використовуваної ідіоматичної одиниці ситуації міжкультурного спілкування.

Навчальна дискусія визначається як «особливий вид спільної пізнавальної діяльності, що відбувається в умовах предметно-логічного конфлікту з метою зіставлення, порівняння та аналізу протилежних точок зору, а також розширення і збагачення знань про предмет обговорення, і що здійснюється за допомогою опонентів» [Дианина 2008, с.18]. Дискусія вимагає від студентів вміння висловлювати власне ставлення до фактів, давати оцінку, аргументувати свою точку зору, висловлювати думку, а для цього треба мати розвинену мовленнєву культуру, частиною якої є ідіоматичне мовлення. Для учасника дискусії, що проводиться іноземною мовою, завдання ускладнюються тим, що успіх участі в ній залежить від того, наскільки чітко сформульована або адекватно зрозуміла думка, і, отже, від того, які мовні засоби були використані.

В процесі дискусії стимулювати вживання фразеологічних виразів особливо важко. Дискусію можна віднести скоріше не до навчання вживання фразеологічних виразів в мовленні, а до навчання непідготовленого іноземного мовлення як такого. Передбачається, що до кінця цього етапу, студенти будуть використовувати в усному мовленні фразеологічні вирази. Дискусія, також як і рольова гра, вимагає певної підготовки. (див. Додаток)

Важливим питанням при організації дискусії є тема. Наприклад, вибираючи тему дискусії «Стереотипи та забобони», ми керувалися наступним: по-перше, цікава для обговорення тема, по-друге, вона є важливою для формування міжкультурної компетенції та відповідає навчальній програмі курсу. Студентам слід пояснити, що існування стереотипів і забобонів – природне явище, якого не слід боятися, а ставитися з розумінням.

What prejudices do you have? What would you/ your family think about you marrying a foreigner/ a person of different race or religion? Would you give a job

to a man with an earring/a woman with pink hair? What do people in the country say about people in towns?

«My stereotype wears a pinstripe suite, carries a rolled umbrella, reads The Times...»

На основі опрацьованого матеріалу організовується дискусія, яка перший час проводиться викладачем, потім – самими студентами.

Всякий раз, коли на заняттях викладач організовує бесіду, дискусію, гру і т.ін., в аудиторії виникає природна ситуація спілкування. Природна ситуація спілкування в навчальному процесі переслідує двояку мету: перша – комунікація як така, друга – навчання саме іншомовної комунікації, що несе в собі фрагменти знань, когнітивних структур, образів іншої лінгвокультурної спільності.

Аналіз природних мовних ситуацій, що лежать в основі діалогу, свідчить про те, що досить сильні стимули для діалогу виникають, по-перше, за умови різного ступеня інформованості учасників комунікації, коли виникає бажання отримати інформацію, якої бракує; по-друге, при наявності різних поглядів, смаків, характерів учасників розмов, що викликає прагнення впливати на переконання, поведінку іншого. Як ми вже відзначали, процес навчання іноземної мови вважається доведеним до кінця, коли студенти здатні користуватися мовним матеріалом, що відпрацьовується, в природних ситуаціях спілкування.

2.2 Навчальний експеримент та його результати

Ефективність розробленої методики навчання ідіоматичного діалогічного мовлення була перевірена в ході навчального експерименту.

Навчальному експерименту передував етап ознайомлення з практикою викладання англійської мови на 2 курсі філологічного факультету,

узагальнення досвіду викладання, вивчення вітчизняних і зарубіжних підручників і навчальних посібників, анкетування.

Для того щоб перевірити ефективність системи вправ, на факультеті іноземної філології Запорізького національного університету було проведено експериментальне навчання, в якому брало участь 35 чоловік.

В ході навчального експерименту перевірялася припущення про те, що цілеспрямоване навчання ідіоматичного діалогічного мовлення в рамках навчання міжкультурної комунікації не тільки послідовно формує вміння і навички іншомовного спілкування в різних комунікативних ситуаціях інокультурної спільності, а й сприяє розвитку міжкультурної комунікативної компетенції.

Навчальний експеримент був спрямований на вирішення наступних завдань: формування системи понять (знань), необхідних для оволодіння ідіоматичного діалогічного мовлення іноземною мовою, формування умінь і навичок міжкультурної компетенції в рамках досліджуваного матеріалу (а саме, ідіоматичних виразів), перевірка доцільності і ефективності розробленої методики навчання ідіоматичного діалогічного мовлення, метою якої є формування компетентного учасника міжкультурного спілкування.

Навчальний експеримент проводився на 2 курсі денного відділення факультету іноземної філології ЗНУ в 2018-2019 навчальному році в природних навчальних умовах. У ньому брало участь 2 експериментальні групи (23 особи) та одна контрольна група (12 осіб). Експеримент включав наступні етапи:

1. Доекспериментальний зріз.
2. Дослідне навчання.
3. Післяекспериментальний зріз.
4. Відстрочений зріз.

Метою першого етапу – доекспериментального зрізу – стало визначення вихідного рівня володіння ідіоматичним іншомовним діалогічним мовленням студентами 3 курсу лінгвістичного вузу. Доекспериментальний, як і наступні

– післяекспериментальний і відстрочений зрізи, – були проведені як в експериментальних, так і в контрольній групі.

При проведенні доекспериментального зрізу ми припускали, що студенти 2 курсу філологічного факультету вже повинні володіти певним запасом ідіоматичних виразів, що вивчалися на попередніх курсах.

В якості першого завдання студентам було запропоновано заповнити за змістом пропуски в двох діалогах (офіційному і неофіційному). Своєрідною опорою з'явилася підказка, що необхідно використати специфічні засоби. Метою цього завдання була перевірка 1) знання ідіоматичних виразів, 2) навичок вибору виразів в залежності від ситуації спілкування.

Друге завдання було направлено на перевірку умінь і навичок володіння ідіоматичними виразами в усному діалогічному мовленні. Студентам було запропоновано вжити зазначені фразеологічні вирази в конкретних ситуаціях спілкування. Завдання звучало наступним чином: *Make up dialogues, using the following expressions.*

На виконання письмового завдання студентам відводилося 45 хвилин, на складання діалогів – 10 хвилин. Отримані результати першого завдання оброблялися на основі обчислення процентного співвідношення кількості правильних відповідей студентів до загальної кількості можливих правильних відповідей. До неправильних відповідей ми віднесли всі вирази, вставлені не за змістом, неідіоматичні вирази, прочерки. Найкращі показники в цьому завданні мали група 201 (контрольна) – 38% і група 203 – 36%. Група 202 мала найгірші показники – 23%.

При аналізі діалогів студентів враховувалися такі показники як кількість спожитих ідіоматичних виразів відповідно до норм англійської мови і узуальності, кількість самостійно вжитих ідіоматичних виразів по відношенню до можливих. Результати були такі: 202 – 26%, 201 – 33%, 203 – 39%,

З показників двох завдань ми вивели середній арифметичний показник, що склало: 201 – 35,5%, 202 – 24,5%, 203 – 37,5%.

Результати доекспериментального зрізу відбили, як і передбачалося, низький вихідний рівень володіння студентами ідіоматичними виразами. Даний зріз показав, що багато студентів не завжди правильно вживають і ті одиниці, які знають. Це також свідчить про невисокий рівень розвитку умінь і навичок міжкультурної компетенції.

Все вищевикладене підтвердило наше припущення про необхідність розробки спеціальної методики навчання ідіоматичного діалогічного мовлення.

Крім того, для того, щоб визначити, як студенти, оцінюють свої знання англійської мови, що під час вивчення іноземної мови вважають найбільш важким, ми провели анкетування. Студенти відповідали на такі питання:

1) How important is it to speak correctly? 2) What is the most difficult aspect of English for you? 3) What is the most interesting aspect of English, for you? 4) How long do you think it takes to get a good knowledge of English? 5) What is the most important job of a language teacher? 6) Do you think your language is easy or difficult for foreigners to learn? 7) Do you think it is possible to learn a foreign language perfectly?

Більшість відповідей на перше питання було наступним: неправильна мова може призвести до непорозумінь, неправильна мова говорить про те, що ви неосвічена людина, що неприпустимо для професійного володіння мовою. Найважчими аспектами для студентів з'явилися граматики і лексика. Студенти відзначали, що часто не знають, який вираз вжити в тій чи іншій ситуації. Цікавими для учнів були розмовна мова, фразеологія, культура мови, що вивчається. На четверте питання відповіді варіювалися від 2 років до всього життя. Викладач іноземної мови, з точки зору студентів, повинен постійно поглиблювати свої знання, бути активним, зацікавленим у своїй професії. З точки зору студентів, українська мова для іноземців дуже важка, в основному через граматику. Студенти вважають, що іноземною мовою можна оволодіти досконало, але для цього необхідні великі зусилля і багато часу.

В цілому студенти були позитивно налаштовані на подальше вивчення

іноземної мови, як мови своєї майбутньої професії.

Наступний етап дослідження безпосередньо був присвячений перевірці ефективності запропонованої методики навчання ідіоматичного діалогічного мовлення. Як ми вже говорили, навчальний експеримент проводився в 3 групах, одна з яких була контрольною.

Навчальний експеримент за розробленою методикою проводився протягом 6 тижнів на кожному аудиторному занятті з усної практики (4 години на тиждень). Робота над ідіоматичним мовленням займала 30-35 хвилин від заняття. За час експерименту студенти за програмою повинні були пройти 2 розділи з підручника, тому було відпрацьовано 2 цикли завдань з навчання мовним ідіоматичним виразам, по одному на кожен урок. Таким чином, навчальний експеримент органічно входив в природний навчальний процес. Пропонований матеріал відповідав тематиці занять з англійської мови за програмою навчання на 2 курсі англійського відділення факультету іноземної філології ЗНУ.

Відбираючи матеріал для цілей навчання ідіоматичного усного мовлення, ми виходили з того, що сучасною методикою не вироблені прийнятні рекомендації за кількістю слів, яке може бути введено в навчання з розрахунку на певну кількість тем і навчальних годин, ми не можемо визначити загальну кількість ідіоматичних виразів з достатнім ступенем обґрунтованості і об'єктивності. Тому в рамках нашого дослідження ми відібрали фразеологічні вирази з розрахунку 20 одиниць на кожен цикл, разом – 40 одиниць. Для відбору ідіоматичних виразів використовувалися тексти зарубіжних посібників рівня *Advanced*, таких як *The Themes*, *Headway*, *Upstream* та інші (близько 50 текстів).

Навчальний експеримент почався з вступної бесіди, яка була описана вище. Бесіда викликала жвавий інтерес з боку студентів, особливо після читання уривка «*Dreaming in a foreign language*» (див. Додаток). Цей текст стимулював студентів до обговорення проблем міжкультурної комунікації. До кінця бесіди студентам було запропоновано сформулювати, що вони

розуміють під ідіоматичним мовленням, за допомогою яких мовних засобів вона може виражатися. Відповіді свідчили про те, що студентами ідея була зрозуміла правильно. Крім того, під час бесіди сформувався позитивний настрій і зацікавленість у вивченні пропонованого матеріалу, що підтримувало інтерес до досліджуваного аспекту протягом усього часу навчання. Під час бесіди студенти ознайомилися з системою організації навчання.

Процес навчання ідіоматичного діалогічного мовлення проходив відповідно до викладеної нами в попередньому розділі методикою.

Якщо на першому етапі основна увага приділялася ознайомленню з формою, значенням ідіоматичного виразу, то на другому етапі студенти аналізували особливості ситуації міжкультурного спілкування. На третьому етапі завдання були спрямовані на стимулювання активної участі студентів в уявній ситуації міжкультурного спілкування. Перші два етапи формували навик вживання фразеологічних виразів в ситуації міжкультурного спілкування, третій етап – етап вдосконалення вмінь ідіоматичного діалогічного мовлення.

Велику роль в активізації розумової діяльності студентів грали завдання на порівняння виразів, вжитих в діалогах студентами, з виразами, які використовувалися в оригінальних діалогах англійською мовою в аналогічній ситуації.

При складанні діалогів студентам часто пропонувалося уявити, що один з них іноземець. Якщо один з учасників діалогу повинен був спробувати уявити, як би на його місці повівся представник іншого культурного соціуму, то перед його співрозмовником стояла задача скласти комунікативний портрет останнього, прогнозувати його реакцію на свої репліки.

Цілеспрямоване включення в навчальний процес елементів рольового спілкування дало можливість використання і «прогривання» природних ситуацій спілкування та ознайомлення учнів з соціокультурними нормами мовної і немовної поведінки.

Після закінчення навчального експерименту було проведено

підсумковий зріз, метою якого була перевірка успішності засвоєння матеріалу, який вивчався в процесі цього навчання. Завданням післяекспериментального зрізу було скласти два діалоги (офіційний і неофіційний) на задану ситуацію спілкування. Темі діалогів були «Культурна подія місяця» і «Батьки і діти». При цьому зберігалася установка на надання висловлювань ідіоматичності. На обдумування змісту діалогу давалося 3 хвилини. При підрахунку ідіоматичних виразів повторення однієї і тієї ж одиниці вважалося за її одиничне використання. Засвоєною вважалася та одиниця, яка вживалася випробуванним у висловленні без труднощів, відповідно ситуації спілкування. Найкращі результати показали групи 202 – 78% і 203 – 76%. Протягом всього періоду навчання студенти саме цих груп проявили найбільшу активність під час занять. У порівнянні з доекспериментальним зрізом показники контрольної групи 301 практично не змінився і склав в процентному відношенні – 36%.

Оцінка результатів навчального експерименту проводилася на основі зіставлення даних доекспериментального зрізу з даними післяекспериментального зрізу.

В результаті аналізу післяекспериментального зрізу було виявлено значне поліпшення показників у всіх груп, за винятком контрольної, в якій показники залишилися незмінними.

Отримані результати свідчать про набуте в результаті навчання уміння використовувати фразеологічні вирази в процесі породження діалогічних висловлювань, що пояснюється установкою розробленої методики на інтенсивне використання фразеологічних виразів в текстовій діяльності.

Відстрочений зріз був проведений через сім тижнів. Завдання були аналогічними. Те, що загальна кількість використовуваних ідіоматичних виразів дещо знизилося, приблизно на 5-7%, говорить про необхідність цілеспрямованої, постійної роботи над розвитком ідіоматичного діалогічного мовлення на заняттях з практики усного мовлення англійської мови. Така робота повинна проводитися цілеспрямовано з самого початку навчання іноземної мови на філологічному факультеті.

Після закінчення навчання за його підсумками зі студентами була проведена заключна бесіда. В ході цієї бесіди було виявлено, що студенти стали приділяти більше уваги порівнянню своєї культури, свого бачення світу з іншокультурним, аналізувати їх подібності та відмінності. Студенти підтримали ідею про позитивне ставлення як до досліджуваної іноземної мови та її носіїв, так і до інших культур і соціумів, про те, що потрібно бути готовим до вирішення конфліктів, нерозуміння, відмовитися від забобонів. Все це свідчить про процес формування в учнів міжкультурної комунікативної компетенції.

ВИСНОВКИ

Вивчення теоретичної літератури, аналіз підручників і навчальних посібників, спостереження за навчальним процесом виявили недостатню теоретичну і методичну розробленість проблеми формування навичок ідіоматичного діалогічного мовлення, в той час як володіння ним є необхідною умовою для здійснення процесу успішного міжкультурного спілкування, що лежить в основі професійної діяльності викладача іноземної мови та перекладача.

Навчання іноземної мови – це навчання міжкультурної комунікації. У нашому дослідженні ми виходили з того що, діалог культур – це діалог «мовних свідомостей». Тому основною метою навчання іноземної мови в лінгвістичному вузі є формування вторинної мовної особистості, вторинної мовної свідомості.

Вивчаючи іноземну мову, особистість стикається як з елементами, які збігаються з елементами її мови, так і з культурно-специфічними. Ідіоматичне усне мовлення відноситься до найбільш культурно-обумовленим сферам мовної дійсності, так як відображає норми, правила поведінки, традиції, образи, стереотипи, характерні для даного лінгвосоціуму. Під терміном «ідіоматична мова», в рамках даного дослідження розуміється мова, побудована не тільки згідно з правилами лексичного і синтаксичного складу даної мови, а й з урахуванням її узусу, специфіка якого проявляється в міжкультурній комунікації. Ідіоматична іншомовна мова характеризується такими якостями як культурна обумовленість, відносність, узуальність, специфічність. Ідіоматичність іноземної мови забезпечується, в тому числі, і за рахунок ідіоматичних виразів, до складу яких входять мовні стереотипи, стійкі словосполучення, кліше, формули мовного етикету, фразові дієслова.

Завданням навчання ідіоматичного діалогічного мовлення на 1-2 курсах філологічного факультету є подальше вдосконалення іншомовної

діалогічного мовлення, що передбачає розвиток вміння висловлювати максимальну кількість смислових зв'язків, які могли б бути використані в багатьох комунікативних ситуаціях. Метою навчання є оволодіння студентами ідіоматичними виразами, що несуть відбиток іншої соціокультурної свідомості, що передбачає досягнення досить високого рівня міжкультурної комунікативної компетенції, які забезпечують повноцінне спілкування в рамках міжкультурної комунікації, останнє означає володіння вміннями і навичками породжувати висловлювання відповідно до ситуації спілкування і адекватно інтерпретувати інформацію іноземною мовою.

Основними принципами навчання ідіоматичного діалогічного мовлення є порівняльний принцип, принцип інокультурної соціалізації, ситуативний принцип.

В ході дослідження була розроблена методика навчання ідіоматичного діалогічного мовлення, що дозволяє раціонально і комплексно знайомити студентів з новим мовним матеріалом, забезпечити засвоєння мовних одиниць і використовувати дані мовні одиниці в мові в процесі виконання розроблених завдань. Ці завдання відповідають 3 рівням системи вправ. Кожен рівень поділяється на ступені для більш чітко запланованої роботи.

Апробація запропонованої методики в навчальному експерименті, що проводилася на 2 курсі англійського відділення факультету іноземної філології ЗНУ, підтвердила її ефективність. Результати післяекспериментального і відстроченого зрізів показали, що збільшилася кількість фразеологічних виразів, які використовувались студентами в мовленні. Мова студентів стала більше відповідати ситуації спілкування. Крім того, результати навчання свідчать про початок формування міжкультурної комунікативної компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алхазішвілі А. А. Основи оволадення усної іностранный речью. М. : «Просвещение». 1988. 128 с.
2. Аничков И. Е. Идиоматика и семантика. *Вопросы языкознания*. № 5. М. : Наука, 1992. С. 140-150.
3. Аргустанянц Е. С. Использование ролевых упражнений и игр для развития речевой компетенции. *Уровни речевой компетенции (методический аспект)*. Вып. 222. 1983. С. 23-35.
4. Астафурова Т. Н. Интерактивная компетенция в профессионально-значимых ситуациях межкультурного общения. *Актуальные проблемы преподавания перевода и иностранных языков в лингвистическом вузе*. Вып.423. 1996. С.93-107.
5. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М. : Сов. Энциклопедия, 1969. 608 с.
6. Барышников Н. В., Давыдов Ю. С. Международное образовательное пространство : пути формирования и формы существования. *Вторая международная конференция ЮНЕСКО ЕВРОЛИНГВАУНИ*. М. : МГЛУ, 1995. С. 174-177.
7. Бим И. Л. Подход к проблеме упражнений с позиции иерархии целей и задач. *Общая методика обучения иностранным языкам*. М. : Русский язык, 1991. С.99-111.
8. Большакова Е. С. Обучение диалогической речи на научную тематику (английский язык) : дис...канд.пед.наук: 13.00.02 М., 1988. 231 с.
9. Бортнік І. В. Ефективні засоби формування діалогічного мовлення на уроках англійської мови у початковій школі. URL :

- <https://sites.google.com/site/innasclass/dosvid-roboti> (дата звернення : 15.12.2019)
10. Бычкова Т. Г. Типология устойчивых словосочетаний испанского языка и ее использование для обучения экспрессивной устной речи (на материале общественно-политической тематики) : автореф. дис...канд. пед. наук. : 13.00.04. М., 1980. 17 с.
 11. Вдовін В.В. Комунікативний підхід як оптимальний засіб вивчення іноземної мови у внз. URL : http://vlp.com.ua/files/07_36.pdf (дата звернення : 23.07.2019)
 12. Виноградова Т. Ю., Салмина Л. М. Специфика моделирования картины мира в разных национальных картинах мира. *XII международный симпозиум по психолингвистике и теории коммуникации "Языковое сознание и образ мира"*. 2-4 июня 1997. М. : РАН Ин-т язык-я, МГЛУ, 1997. С. 35-36
 13. Гак В. Г. К проблеме соотношения языка и действительности. *Вопросы языкознания*. № 5. М. : Наука, 1972. С. 12-22.
 14. Гак В. Г. Пространство культуры и константы коммуникативного поведения. *Вторая международная конференция ЮНЕСКО ЕВРОЛИНГВАУНИ*. М. : МГЛУ, 1995. С. 69-73.
 15. Гальскова Н. Д. Обучение диалогической речи студентов языкового педагогического вуза с учетом их индивидуальных психологических особенностей: дис... канд. пед.наук : 13.00.12.М., 1982. 204 с.
 16. Гарбуз М. В. Формування навичок діалогічного мовлення учнів початкової школи на заняттях з англійської мови. URL: https://www.psyh.kiev.ua/Гарбуз_М.В._Формування_навичок_діалогічного_мовлення_учнів_початкової_школи_на_заняттях_з_англійської_мови (дата звернення: 10.05.2018).
 17. Гладкова С. Ю. Обучение экспрессивной речи в языковом вузе на основе функционального подхода: автореф.дис.... канд. пед.наук : 13.00.01 М., 1983. 23 с.

18. Горелов И. Н. Основы психолингвистики. М. : Лабиринт, 2007. 224 с.
19. Гришелева Н. М. Коммуникативно ориентированная работа над лексикой в процессе формирования диалогического общения (немецкий язык, языковой вуз) : дис... канд. пед.наук : 13.00.03. Минск., 2010. 276 с.
20. Гурвич П. Б. Основы обучения устной речи на языковых факультетах. Владимир : Владимирский государственный педагогический институт, 1994. 175 с.
21. Дианина Н. Н. Дискуссия как средство формирования коммуникативной компетенции. *Дидактика обучения иностранным языкам (формирование коммуникативной и профессиональной компетенции)*. Вып. 304. 2008. С. 16-22.
22. Дученко Т. С. Обучение клишированной диалогической речи на основе ситуативно-тематического минимума на 1 курсе языкового вуза : дис. ...канд. пед.наук : 13.00.01. Одесса, 1984. 233 с.
23. Зимняя И. А., Толкачева С. Д. Сопоставительный анализ текста на русском и иностранных языках как прием повышения уровня владения иностранным языком. *Психология билингвизма*. Вып. 260. 1996. С. 95-103.
24. Иванникова Е. А. Об основном признаке фразеологических единиц. *Проблемы фразеологии*. М. : ВЛАДИС, 2009. С. 70- 81.
25. Изаренков Д. И. Обучение диалогической речи. М. : Русский язык, 1981. 67 с.
26. Казарицкая Т. А. Основные лингводидактические принципы построения программы по практической грамматике английского языка для подготовки и переподготовки переводчиков. *Актуальные проблемы преподавания перевода и иностранных языков в лингвистическом вузе*. Вып.423. 1996. С. 118-125.
27. Катаева Л. А. Учебные материалы многоцелевой ориентации как способ реализации комплексного подхода к решению задач общего,

- специального и языкового образования. *Вторая международная конференция ЮНЕСКО ЕВРОЛИНГВАУНИ*. МГЛУ, 1995. С. 145-148.
28. Качалов Н. А. Обучение студентов 2 курса языкового педагогического вуза общению на функционально – коммуникативной основе (на материале английского условного наклонения) : дис. ... канд. пед.наук : 13.00.01. Л., 1990. 190 с.
 29. Клименко В. А. Методика обучения идиоматическим закономерностям построения иноязычного высказывания : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. К, 1982. 25 с.
 30. Косериу Э. Контрастивная лингвистика и перевод. *Новое в зарубежной лингвистике*. М. : Прогресс, 2009. С. 63-81.
 31. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка. Дубна : Изд. центр «Феникс», 1996. 381 с.
 32. Ладо Р. Лингвистика поверх границ культуры. *Новое в зарубежной лингвистике*. М. : Прогресс, 1989. С. 32-62
 33. Ламзин С. А. Формирование умений языковой и коммуникативной компетенции при обучении иноязычному прагматически ориентированному общению. *Дидактика обучения иностранным языкам (формирование коммуникативной и профессиональной компетенции)*. Вып. 304. 1988. С.72-79.
 34. Лapidус Б. А. Проблемы содержания обучения языку в языковом вузе. М. : Высшая школа, 1996. 144 с.
 35. Максимова Н. С. Использование творческой фотографии для развития иноязычных речевых умений студентов языковых педвузов (3 курс, английский язык) : дис. ... канд. пед.наук : 13.00.01. М., 1988. 186 с.
 36. Меньковська Ю. А. Види індивідуалізованого навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів. URL : http://info-library.com/content/2321_Menkovska_U_A_Vidi_individyalizovanogo_navchannya_angliiskogo_dialogichnogo_movlennya_molodshih_shkolyariv.html (дата звернення : 17.06.2019)

37. Меньковська Ю. А. Система вправ для реалізації індивідуалізованого навчання діалогічного мовлення на уроках англійської мови у початковій школі. URL : <http://visnyk-pedagogy.knlu.edu.ua/article/view/69313> (дата звернення : 14.09.2019)
38. Мишин И. Ф. Методика обучения узуальным формам речи : дис. ...канд. пед. Наук : 13.00.02. М., 1991. 229 с.
39. Морская В. А. Методика обучения неподготовленной устной речи на старших курсах языкового вуза : автореферат дис. ...канд.пед.наук : 13.00.05. М., 2003. 27с.
40. Невуева Л. Ю. Идиоматизация речи на основе чтения : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. М., 2001. 21 с.
41. Никоненко Я. О. Мовна картина світу як засіб міжкультурної комунікації. URL : https://www.psyh.kiev.ua/Никоненко_Я.О._Мовна_картина_світу_як_засіб_міжкультурної_комунікації (дата звернення : 20.05.2019)
42. Нікітіна Н. П., Нечаєва В. С. Технологія формування міжкультурної комунікації. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, III(20), Issue: 40, 2015. URL : https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/nikitina_n.p._nechayeva_v.s._technology_of_formation_of_intercultural_communication.pdf (дата звернення : 14.10.2019)
43. Озолия С. Л. Отбор фразеологических единиц английского языка для обучения устной речи и их методическая типология : автореферат дис. ...канд. пед.наук : 13.00.01. М., 2003. 24 с.
44. Панина Е. О. Рольевые упражнения как элемент методики обучения говорению в языковом вузе. *Актуальные проблемы преподавания перевода и иностранных языков в лингвистическом вузе*. Вып. 423. 1996. С.146-152.
45. Першукова О. Модернізація навчання іноземних мов в Європейському освітньому просторі. URL :

- https://library.udpu.edu.ua/library_files/poriv_ped_stydii/2009/2009_1_13.pdf (дата звернення : 10.09.2019)
46. Птушка А.С. Методика використання рольової гри у навчанні діалогічного мовлення учнів на уроках англійської мови. URL : <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6294/2/Ptushka%20A.S..pdf> (дата звернення : 12.01.2019)
 47. Русецкая О.Н. Узуальные формы речи и их использование при обучении педагогическому общению студентов языкового вуза (немецкий язык, младшие курсы) : дис. ... канд. пед.наук : 13.00.02. М., 1992, 206 с.
 48. Современные языки: Изучение. Преподавание. Оценка. Общеввропейские компетенции владения иностранными языками. Страсбург : Совет по культурному сотрудничеству, 1996. 146 с.
 49. Соколов Б. В. О месте фразеологии при обучении иностранному языку в спецвузе. *Методика обучения иностранным языкам*. Вып. 12. Минск: «Вышэйшая школа», 1982. С. 115-120.
 50. Труханова Т. Навчання стандартів комунікативної поведінки в ситуаціях міжкультурного спілкування на уроках англійської мови URL : <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/3656/1/Навчання%20стандартів%20комунікативної%20поведінки%20в%20ситуаціях%20міжкультурного%20спілкування%20на%20уроках%20англійської%20мови.pdf> (дата звернення : 15.12.2018)
 51. Фаенова М. О. Обучение культуре общения на английском языке. М. : Высшая школа, 2001. 144 с.
 52. Формановская Н. И. Русский речевой этикет: лингвистический и методический аспекты. М. : Русский язык, 1997. 158 с.
 53. Фурманова В. П. Межкультурная коммуникация и лингвокультуроведение в теории и практике обучения иностранным языкам. Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2003. 124 с.
 54. Халеева И. И. Лингвосоциокультурный компонент подготовки переводчиков (из опыта Московского государственного

- лингвистического университета). *Перевод и лингвистика текста*. М., 1994. С. 23-30.
55. Халеева И. И. Основы теории обучения пониманию иноязычной речи. М. : Высшая школа, 1999. 238 с.
56. Холодкова Е. И. Методика обучения ситуационным клише на младшем этапе в языковом вузе (на материале французского языка) : автореферат дис. ... канд пед. наук : 13.00.02. М., 1990. 16 с.
57. Хостай И. С. Фразеологизмы библейского происхождения как отражение концептуальной картины мира. *Концептуализация и когнитивное моделирование мира*. Вып. 430. 1995. С. 56-66.
58. Шадрин А. В. Использование аутентичных телепередач для развития коммуникативной компетенции у студентов специальных вузов. *Уровни речевой компетенции (методический аспект)*. Вып. 222. 1983. С.232-241.
59. Шварко Л. И. Формирование инокультурных концептов в процессе восприятия художественных текстов на иностранном языке. *XII международный симпозиум по психолингвистике и теории коммуникации "Языковое сознание и образ мира". 2-4 июня 2007*. М. : РАН Ин-т язык-я, МГЛУ, 2007. С. 169-170.
60. Щерба О. В., Желіско В. Ю. Мова та міжкультурна комунікація. URL : <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2012/n23/69.pdf> (дата звернення : 24.12.2018)
61. Austin Th. Cross-Cultural Pragmatics - Building in Analysis of Communication Across Cultures and Languages : Examples from Japanese II Foreign Language Annals. Allen Press Ltd., Lawrence, Journal of the American Council of Teaching of a Foreign Language. Vol. 31. 1998. P. 327-346.
62. Brogger F. C. Culture, Language, Text: Culture Studies within the Study of English as a Foreign Language. Oslo: Scandinavian University Press, 1992. 146 p.

63. Byram M., Cain Al. Civilisation and Cultural Studies : An experiment in French and English schools // *Language Learning in Intercultural Perspective. Approaches through Drama and Ethnography*. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. P. 32- 44.
64. Chick J. K. Intercultural Communication. *Sociolinguistics and Language Teaching*. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. P. 329-350.
65. Dunnett S. C., Dubin E., Lezberg A. English Language Teaching from an Intercultural Perspective. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. P. 149-169.
66. Hotho S. Introduction : Language Teaching and Language Learning – a Modern Relationship. *Forum for Modern Language Studies*. Vol. 34. 1998. № 2. P.97-100.
67. Kramsch C. The Privilege of the Intercultural Speaker II Language Learning in Intercultural Perspective. *Approaches through Drama and Ethnography*. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. P 16 - 31.
68. Lado R. *Linguistics across Cultures*. Ann Arbor : Arbor, 2008. 141 p.
69. Palmer H.E. *Everyday Sentences in Spoken English*. Cambridge : W. Heffer and Sons Ltd., 1991. 128 p.
70. Rigaser K. Language Teaching and the Process of European Integration. *Language Learning in Intercultural Perspective. Approaches through Drama and Ethnography*. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. P. 242-254.
71. Stern H. H. *Fundamental Concepts of Language Teaching*. Oxford : Oxford University Press, 1983. 582 p.
72. Wingfield R. J. English Idiom in a Second Language Teaching Situation. *English Language Teaching Journal*. Vol. 22. 1988. № 3. P. 34-47.

СПИСОК ДЖЕРЕЛІ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

73. Cambridge International Dictionary of Idioms. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. 587 p.
74. Cambridge International Dictionary of Phrasal Verbs. Cambridge : Cambridge University Press, 2008. 381 p.
75. Comyns-Carr J., Eales F. New Cutting Edge. Intermediate. London : Longman. URL : <https://epdf.pub/cutting-edge-intermediate.html> (дата звернення : 13.09.2019).
76. Gude K. Advanced Listening and Speaking. Oxford : Oxford University Press, 2000. 154p.
77. Hamer J., Elsworth S. The Listening File. Authentic Interviews with Language Activities. Longman Group UK limited, Longman House, Burnt Mill, Harlow. 1989. 256 p.
78. Matthews A., Read C. Themes. An Integral Skills Course For Late Intermediate and Advanced Students. London : Collins, 1982. 345p.
79. Matthews A., Read C. Themes. An Integral Skills Course For Late Intermediate and Advanced Students. London : Collins, 1982. 134p.
80. Partridge E. A Dictionary of Catch Phrases. London : Routledge Kegan Paul, 1996. 384 p.
81. Soars L., Soars J. Headway. Advanced. Oxford : Oxford University Press, 2015. URL : http://alleng.org/d/engl_en/eng110.htm (дата звернення : 27.10.2019)
82. Thomas B. J. Advanced Vocabulary and Idiom. London : Longman, 1989. 128 p.
83. Workman G. Making Headway Advanced. Phrasal Verbs and Idioms. Oxford : Oxford University Press, 1996. 96 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Матеріали передекспериментального зрізу

1. FIND THE MISSING WORDS.

A

D: *Doctor*N: *Nurse*

D: Good morning, nurse. How are _____ on the ward today?

N: Very quiet at the moment, doctor.

D: How's Mr Harris getting ?

N: He's fine. He had his operation early this morning and he's still under anaesthetic at the _____, but it seems he's come _____ it very well.

D: Good. I think he'll need at least a week to _____ his strength, but after that he should be up and about pretty_____. What about Mr King? Has there been any ?

N: There's been an improvement in his condition, but he's in pain when the effect of the drugs he's taking starts to wear _____, and he says he's had some attacks of breathlessness.

D: Has he told you what _____ them_____ ?

N: No, but I know he hasn't _____smoking. Old habits _____ hard, I suppose ... At the moment he says he doesn't _____ to doing anything — he just wants to lie in bed and rest. Should he keep on taking the tablets?

D: Yes, for the moment — it's best to be _____ side. But we'd like to try _____ a new course of treatment on him. I think I'll go and have a word with him now.

B.

J: Hello. H: Er, hello. Is, is that Jan Simpson?

J: _____

H: Er, hello. My name's Terry Jordan , er, you don't know me, but, erm, I'm a friend of a friend of yours, chap _____ Bill Evans.

J: Bill Evans! Never! _____ do you know Bill?

H: Well, I was out, _____ in Australia _____ and, er, I met Bill, er, in Sidney and we used to see each other quite a lot, you know and have a few drinks together.

J: He _____ to work in the Star and Gatter. How _____! and then went off to Australia. That must be about three years ago or so. H: Yes, yes, oh, he's well settled in now . Um

J: _____

H: Oh, he's doing very well indeed. _____ there now, you know, his job's going well and, er, he has a good social life. Anyway, he suggested that, er, as I was going to be in London for a short time that I, I might _____ you .

J: Sure, sure, good idea.

H: Year, um, I wonder ... you know, I don't really know very many people and, em, I'm a bit stuck for somewhere to stay. I, I wondered if, put me for a night or two.

J: You're stuck for somewhere to stay . Well, we've got a spare room here. You, you could, you could come and keep on, keep down here if you like.

H: That would be absolutely _____ if I could...

J: It's not much, I must say, I mean, we use it really as a junk room but if you don't_____.

H: Well, that... no, that doesn't , you know, I, out anywhere...

J: If you don't mind, sort of, I don't know, I suppose you've got a sleeping bag and you could just keep down, well, of course you're very, very, very welcome indeed.

H: Well, _____ great. I'll, I'll come_____ as soon as I can.

Матеріали післяекспериментального зрізу.

1. Make up dialogues (formal and informal)

A. Two critics are discussing the last film festival.

B. Two friends or relatives are discussing the problem of the generation gap.

2. Discussion. What's Your Opinion Of Today's Television?

Матеріали відстроченого зрізу

1. Make up dialogues (formal and informal).
 - A. Two friends are exchanging opinions on their last holidays.
 - B. Two colleagues are discussing a new project.
2. Discussion. What is a Real Artist? What Do You Think of Modern Art.

Материалы к вводной беседе.

Dreaming In a Foreign Language

What is to love someone if you don't share the same mother-tongue? My companion's English is reasonably good; infinitely better than my Russian. But many of the fine shades of meaning that would normally be possible in a conversation between two intimately connected people are out of reach. Do our nerve endings converse more intelligently by way of compensation; do we know by instinct most of the things that must be unsaid or imperfectly understood? In a sentimental mood, I'd say yes. But at the back of my mind is always the notion that you can only understand someone when you understand how, on the deepest level, they make use of language.

Sometimes I gaze at the optimistic row of Russian primers, readers and dictionaries on my bookshelf and think: but it will never be the language of my infancy, my schooldays, my first loves, it will never truly be mine - just as English will never be truly his. And so there will always be something about each other we don't know. My mother and he agree on one thing - that my poems are incomprehensible. So the best of me is closed to him. But the best isn't good enough. If he could read me so well he'd know all my faults, human as well as literary. It would pin me down. I write more freely, knowing that I can never either fulfill or disappoint the expectations of those who truly love me.

Sometimes I feel as if I have no language at all, that my country is called Nowhere. For example - we're listening to Radio Svoboda, and I must either interrupt every few seconds to ask the meaning of this or that, or understand practically nothing. I sit silently, knowing that it's a program about dissident writers which I would lap up greedily if only I could ... I concentrate on my food or my thoughts or read an English newspaper in which the words are somehow like dead insects. I am a foreigner. I am a little island of Englishness in this Russian kitchen.

It is the same when he entertains friends or talks to them on the phone — I think: they make him laugh in a way I never can, and a cold ugly jealousy comes down on me like fog. And yet my own culture is all around me in the world outside, and his is not: how dare I begrudge him a few moments when a warm voice holds exile at bay? Perhaps it's because I don't feel I belong in the world outside either. This Russian kitchen in an English flat, this nowhere language made of English - Russian and Russian - English and silence, these stories we tell one another about our unimaginable pasts - these are home.

(from *Dreaming in a Foreign Language* by Carol Rumens. See Cambridge 4).

2. Discuss the questions.

1. A foreigner asks for "fire" instead of "a light" for a cigarette. What kind of mistake is he making?
2. A foreigner is asked "How long are you here for?" She replies "Since April" (the correct reply would be "Till November") What kind of mistake is this?
3. A foreigner tries to buy paper and is given pepper. What is the problem here?
4. A foreigner is asked "How are you?" and replies with a long description of her health problems. She needs to learn more about - what?
5. A foreigner knows a lot of grammar and vocabulary? But doesn't know what to say in a shop or when making a phone call. What does he need to learn?
6. A foreigner knows a lot of grammar and vocabulary? But doesn't know how to apologise, complain, interrupt politely, give warnings or change the subject. What does she needs lessons in?

Додаткові завдання за Рівнями

Рівень 1

Ступінь 1А

Listen to the tape. Explain the meaning of the following idiomatic expressions in the context in which they are used: I've worked off and on. The ruling on this sort of story. Get them in bad odour with the government. To be there through thick and thin.

Find idiomatic expressions in the dialogue. What do you think they mean? Try to explain their meaning in English. Think of your own examples for each of them.

How would you express the same ideas in your own language? The music and photography were out of this world; it wasn't at all clear what message he was trying to put across; I reckon; give and take relationship; the sense of mystery and magic came across very powerfully.

Choose the correct meaning to match these idioms:

1. Out of this world a) wonderful b) unusually bad c) strange.
2. Out of character a) angry b) inappropriate to the actions c) special.
3. To have mixed feelings a) to react to sth/sb with confused or conflicting feelings b) to hate c) to ignore

Answer the questions. Use the idiomatic expressions from the unit. 1. What is the opposite of to go back on your word? (to keep your **word**/ promise) 2. What is the opposite of to be out of touch with something? (to be/ keep in touch with something) 3. What is the difference between the following: a) to bring something in and to put something forward? (to introduce a law, rule or system — to offer an idea or proposal) b) to stand down and to resign? (you can only stand down from a position of power or importance).

Listen to the sentences on the tape. Use the prompts you hear to make sentences with the same meaning.

Example: Her enthusiasm began to disappear (wear off). — Her enthusiasm began to wear off

Complete the following sentences, using the idiomatic expressions from the unit.

1. My cousin was in a serious car accident last week. Fortunately, he _____ *it* with only minor injuries, (came through)
2. Many nervous breakdowns are _____ by stress, (brought on)
3. People have accused the government of being _____ with what is really going on in the country, (out of touch) ...

Rewrite the following sentences so that they have similar meaning, using the idiomatic expressions from the unit.

1. Everybody is talking about the seriousness of the problem, but I think it will soon be forgotten, (blow over)
2. That's an excellent plan. Are you submitting it to the Committee? (putting forward to)
3. I didn't understand what was happening a lot of time, (can't make head or tail of it).

Complete the sentences below using the idiomatic expressions from the unit. Don't let your partner see what you have written. Then take turns trying to guess what the other person has written.

1. If I came into a lot of money, I'd ...
2. One thing I have set out to do, and have achieved, is ..
3. I put the increase in crime down to ...

Discuss whether the following sentences are correct or not. Change the sentences so that they are all correct.

1. The film came off.
2. I never go with first impression.
3. He passed off himself as a police officer.

Which of the words can be used with the phrasal verbs?

She didn't feel up to

a) making a long journey (correct)

b) working in the garden (correct)

c) falling in love (wrong, falling in love is something that happens naturally and does not require a sustained effort. If you don't feel up to doing something, then you don't have necessary energy or desire to do something)

d) recovering (wrong, recovering from an illness is a natural process that does not require a sustained mental or physical effort.)

Ступінь IB

Translate the following into Ukrainian.

1. Advertisements are intended **to put across** the best qualities of the product (to the public).

2. My drill sergeant put me off the army for good.

3. He is not satisfied by a too easily lived-up-to standard of achievement

Compare the use of the underlined expressions in the following dialogues.

Listen to the dialogue and find out in the text English equivalents to the given Ukrainian expressions.

Translate the following into English. Compare the use of idiomatic expressions in your variant and the original one.

1. Ним виявився не хто інший, як родич офіцера паспортної служби, вельми шанований у суспільстві. (This **turned out to be** none other than the passport officer's respectable relative. It turned out that this was none other than).

2. Їх спроба пограбувати поїзд не вдалася. (Their attempt to rob the mail-train didn't **come off**.)

3. Ви зрозуміли, про що його промова? (Did his speech **come across**?)

Ступінь 1С

Some of these expressions are formal and some are informal. Divide them into two lists - formal and informal. I was wondering where you stood on the question of X? What's your position on X? As I see it Frankly, I think What do you reckon about X? As far as I'm able to judge,

Using the idiomatic expressions of this unit, what would you say in the folio wing situations? Example:

You are the supporter of a football club. At the beginning of the football season the team lost all their matches. (The team got off to a bad start at the beginning of the season). Think of further examples using some of these expressions.

Write the statements or questions for A that produced the responses for B. Use the idiomatic expressions from the unit.

A

B Thank you for saying that. I consider you to be my best friend.

A

B Well, you could start by saying sorry.

A

B Yes, she really helped me when I was in trouble.

Without changing the meaning, make the expressions slightly more formal and polite - as if you were saying them to an older person, you don't know very well.

1. What do you reckon about life insurance?

2. How do you feel about skiing?

3. I reckon Japanese is a very difficult language.

Прослухавши діалог, студенти повинні визначити параметри комунікативної ситуації. наприклад:

Listen to the dialogue. Answer the questions.

1. Which of the three descriptions below do you think is the best for the relationship between A and B? Give reasons for your answers, a. They hardly know each other.

b. They know each other very well. c. They have a formal relationship; for instance, boss and employee. 2. Where do you think the conversation takes place?

In what situations would you say the following? a. Pull yourself together!

b. Don't pour oil on troubled waters.

Make the following into questions and answers. Example:

(a) What / think / Dylan's latest record?

(b) Personally awful.

(a) What do you think of Dylan's latest record? (b) Personally, I think it's awful.

1. 1. What / position / *going* on strike for more pay? - As far judge, it won't help matters.
2. I / wondering / stood / question / the Council's proposal to ban cars from the City Centre? - From ... it will make the town a much better place to live in.
3. What / reckon / the idea of going to Brazil for our holidays? — Personally, that sounds a great idea!

Work in pairs. Make suggestions about the situations below. Try a formal and an informal way for each situation. Try to be pleasant in each case. 1. The personality tests are not satisfactory. They need checking and rewriting. 2. The report is too short. It needs more detail. 3. The company car gives wrong image. It needs replacing. ...

Рівень 2

Ступінь 2А

Work in pairs. Use appropriate idiomatic expressions from the boxes to ask for and give opinions in the following situations. Example:

5. Two friends - John's new haircut.

What do you think of John's new haircut? - Frankly, I don't think it suits him at all. 1. Brother to sister — a new girlfriend.

6. Member of audience to speaker - the government's new agricultural policy.

7. Two new acquaintances - the bomb that went off in London last night.

8. Two work colleagues — management's decision to close the work canteen.

Work in pairs. Read through the incomplete dialogue below. Then use your own ideas to carry on the conversation. Remember to use the idiomatic expressions from the unit. Example:

A Do you ... (feel up to) ..dinner?

B Not, not really. My teeth still feel funny and ..(wear off).

Відповідь:

A Do you feel up to going out to dinner?

B No, not really. My teeth still feel funny and the anaesthetic hasn't worn off yet.

Find the dialogue and act it out. Note the use of idiomatic expressions.

When Dennis found out that Cynthia had been seen in a restaurant with an old boyfriend, he had this conversation with her. His part is on the left. Find Cynthia's responses on the right.

Listen to the dialogue. Note down the idiomatic expressions used.

Remember what A says. The teacher will read B's part or play the cassette again.

In pairs, discuss what you would do in the following situations. Remember to use the idiomatic expressions from the unit.

Situation 1. Ending a relationship gently. Imagine you have a boyfriend or a girlfriend who is very fond of you. Now your feelings have changed. This friend lives in another town and wants to visit you next week. You don't really want to see the friend.

Situation 2. Keeping someone waiting. You were supposed to meet a friend at noon today. It's one o'clock and you have just remembered this appointment. You hurry to the place where you arranged to meet. Your friend is still there, looking very angry.

Work in pairs. Take turns asking and answering the questions below. Use idiomatic expressions.

1. What impression do you think you give of yourself when you meet someone for the first time? (come across as)

2. Imagine you could pretend to be someone else for a whole day. Who would you choose to be? Why? (pass yourself off as)

Ступінь 2B

Work with your partner. Make similar short dialogues. Use idiomatic expressions from the unit.

I: Adrian, you're the founder of the British Hedgehog Preservation Society. A: That's right, Steve.

I: Um, I wonder if you could tell me how you got interested in it. A: Well, I didn't set out to be interested in it, it all happened by chance.

Work in pairs. Act out a dialogue following the guidelines below. Use the idiomatic expressions from the unit.

Club you went to — no atmosphere — DJ making silly jokes all the time — loudspeaker system didn't work — evening a disaster.

Студентам також пропонується звернути увагу на те, які фразеологічні вирази вони самі використовують при розігруванні діалогу і які вжито в оригінальному діалозі англійською мовою.

Complete the dialogue and then act it out. Now listen to the dialogue. Compare the idiomatic expressions used by you and in the original variant.

Рівень 3

Ступінь 3A

Listen to an interview with a foreign correspondent and answer the following questions.

What steps were taken traditionally to enter journalism? Did he follow this pattern?

Where can someone do an undergraduate degree in journalism? In England which type of subject is it perhaps best to have studied at University? How can one

do an extra course (i.e. after finishing university)? What determines what a journalist writes about? What restrictions does a journalist have placed on him? What would he do if he realised a given story is likely to stir up problems? 3A. **Using the information from the interview work in pairs and reconstruct the interview using idiomatic expressions.**

Work in pairs. Use the idiomatic expressions in the box to help you.

1. 1 .You are an imaginary famous person - a politician, a sportsman, a film star, etc. who is at present in the news. Invent your name, nationality and details of your career, including the reason for you being in the news. Write brief notes to help you remember.
2. Work in pairs. Student A should be a journalist and should interview the «famous» person (Student B). Student A should note down the relevant, interesting details on his/her reporter's pad.
3. Now change roles and carry out a second round of interviews as in 2.

Ступінь 3B

Listen to the interview. A student gives his impression of London. (An American in London). Answer the following question.

Apart from the language, what other things did Mathew find strange in Britain? Note the phrases Mathew used to give his opinion.

Interviewing other students.

Find out which students in the class have visited foreign countries. Prepare six questions to ask this person about the foreign country. Now carry out the interview in pairs or groups. (Предполагаемые вопросы интервью-. Have you visited any country or countries that you felt were very different from your own? What did you find that was very strange to you? Which aspects of life in your country do you think might seem strange or unusual to a first-time foreign visitor? Which nationalities do you think would find your country most different? Which would find it similar?)

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the study of mastering the idiomatic dialogic speech in English based on the use of phraseological expressions, which promotes the formation of intercultural communicative competence.

The object of the study is the teaching of dialogic foreign speech with 1-2nd year students of philological department.

The purpose of this study is to create a science-based methodology for teaching idiomatic dialogic English in the framework of intercultural communication for 1-2nd year students of foreign language department.

Teaching a foreign language is a teaching of intercultural communication. In our study, we assumed that dialogue of cultures is a dialogue of "linguistic consciousness". Therefore, the main purpose of teaching a foreign language in a linguistic institution is to form a secondary linguistic personality, a secondary linguistic consciousness.

The purpose of the paper is to teach students idiomatic expressions, which bear the imprint of another sociocultural consciousness, which implies the achievement of a sufficiently high level of intercultural communication competence, which ensure full communication within the framework of intercultural communication. The basic principles of teaching idiomatic dialogic speech are the principle of foreign cultural socialization, comparative and situational principle. In the course of the study, a methodology for teaching idiomatic dialogic speech was developed, enabling the learning of language units and the use of these language units in speech. These tasks correspond to 3 levels of the exercise system. Each level is divided into stages for more clearly planned work.

Keywords: *competence, idiom, dialogue, teaching, pedagogical conditions, student, higher education, dialogic speech*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Ільченко Марина Валентинівна, студентка 2 курсу, форми навчання заочної, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма Мова і література (англійська), адреса електронної пошти aleksandraplkv23@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Методика навчання ідіоматичного діалогічного мовлення студентів-філологів» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) Ільченко М.В.